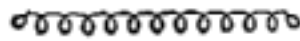

DE FIDE AD PETRUM

SIVE

DE REGULA VERÆ FIDEI

Liber unus.

PROLOGUS. — 1. Epistolam, fili Petre, tuæ Charitatis accepi; in qua te significasti velle Jerosolymam pergere, et poposcisti te litteris nostris instrui, quam debeas in illis partibus veræ fidei regulam tenere, ut nullus tibi possit sensus hæreticæ subreperere falsitatis. Gaudeo quidem, quod pro fide vera sine ullo perfidiæ vitio custodienda sollicitudinem geris, sine qua nulla potest prodesse, imo nec esse conversio. Apostolica quippe dicit auctoritas, quia *sine fide impossibile est placere Deo* (Hebr. xi, 6). Fides est namque honorum omnium fundamentum: fides est humanæ salutis initium. Sine hac nemo ad filiorum Dei potest numerum pertinere¹: quia sine ipsa nec in hoc sæculo quisquam justificationis consequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit æternam; et si quis hic non ambulaverit per fidem, non perveniet ad speciem. Sine fide omnis labor hominis vacuus est. Tale quippe est, ut sine vera fide quisque velit Deo per contemptum sæculi placere, quale si quisquam tendens ad patriam, in qua se scit beate esse victurum, relinquat itineris rectitudinem, et improvidus sectetur errorem; quo non ad beatam civitatem perveniat, sed in præcipitium cadat; ubi non gaudium pervenienti detur, sed cadentis interitus inferatur.

2. Verumtamen ut de fide sufficiens sermo promatur, nec temporis suffragatur spatium, quia celeriter nostrum cupis habere responsum; et tam magnum est opus disputationis hujus, ut a magnis vix possit impleri². Neque enim poposcisti sic te debere de fide instrui, ut unam quamlibet hæresim designares, contra quam specialiter nostræ disputationis vigilaret intentio: sed cum indefinite definitionem fidei petis, eamque cupis etiam sub brevitate concludi; vides procul dubio quam sit nobis impossibile, ut rem tantam in brevi plene comprehendamus, cui sufficientes esse non possumus, etiamsi tantum spatium temporis et tale nobis esset ingenium, ut multa volumina de hoc quod a nobis expetis, facere valeremus³. Sed quia *Deus prope est omnibus invocantibus eum in veritate* (Psal. cxliv, 18), qui *verbum consummans et brevians fecit super terram* (Rom. ix, 28); spero, quia sicut tibi dedit hujus fidei sanctam sollicitudinem, sic etiam mihi, ut tuo tam bono tamque laudabili serviam desiderio, sufficientem tribuet facultatem: ut etsi non potuero cuncta dicere, ex quibus omnis error hæreticus possit agnosci, et agnitus vel convinci valeat vel vitari; tamen in nomine atque adjutorio sanctæ Trinitatis, quæ unus solus verus et bonus est Deus, ea dicam in quibus saltem magna ex parte rationem catholicæ fidei constet sine aliqua erroris caligine contineri. Quibus retentis, poteris etiam illa deprehendere atque fugere, quæ etsi in hoc opere non videntur speciali disputatione convinci, tamen ex iis quæ hic generaliter atque absolute ponentur, appareant illa quæ infideles homines auribus volunt⁴ insurrare fidelium, non regula divinæ veritatis tradita, sed nequitia humani erroris inventa.

CAPUT PRIMUM. 3. Trinitas unus Deus. Quo-

cumque igitur loco fueris constitutus, quia secundum regulam nostri Salvatoris imperio promulgatam, nosti te in uno Patris et Filii et Spiritus sancti nomine baptizatum; principaliter atque indubitanter toto corde retine, Patrem Deum, et Filium Deum, et Spiritum sanctum Deum, id est, sanctam atque ineffabilem Trinitatem unum esse naturaliter Deum, de quo in Deuteronomio dicitur: *Audi, Israel; Dominus Deus tuus, Deus unus est*; et *Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies* (Deut. vi, 4, 13). Verumtamen quia istum unum Deum, qui solus est verus naturaliter Deus, non Patrem solum, neque solum Filium, neque solum Spiritum sanctum, sed simul Patrem et Filium et Spiritum sanctum esse diximus; cavendum est, ne sicut Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum Deum esse, quantum ad naturalem attinet unitatem², veraciter dicimus; sic eum qui Pater est, eundem vel Filium, vel Spiritum sanctum; aut eum qui Filius est, sive Patrem sive Spiritum sanctum; aut eum qui Spiritus sanctus proprie in confessione hujus Trinitatis dicitur, vel Patrem vel Filium personaliter dicere sive credere, quod omnino nefas est, audeamus.

4. Fides enim quam sancti Patriarchæ atque Prophetæ ante incarnationem Filii Dei divinitus acceperunt, quam etiam sancti Apostoli ab ipso Domino in carne posito audierunt, et Spiritus sancti magisterio instructi, non solum sermone prædicaverunt, verum etiam ad instructionem saluberrimam posterorum scriptis suis inditam reliquerunt, unum Deum prædicat Trinitatem, id est, Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Sed Trinitas vera non esset, si una eademque persona diceretur Pater et Filius et Spiritus sanctus. Si enim sicut est Patris et Filii et Spiritus sancti una substantia, sic esset una persona, nihil omnino esset, in quo veraciter Trinitas diceretur. Rursus Trinitas quidem vera esset, sed unus Deus Trinitas ipsa non esset, si quemadmodum Pater et Filius et Spiritus sanctus personarum sunt ad invicem proprietate distincti, sic fuissent naturarum quoque diversitate discreti. Sed quia in illo uno Deo vero Trinitate, non solum quod unus Deus est, sed etiam quod Trinitas est, naturaliter verum est; propterea ipse verus Deus in personis Trinitas est, et in una natura unus est. Per hanc unitatem naturalem totus Pater in Filio et Spiritu sancto est, et totus Filius in Patre et Spiritu sancto est; totusque Spiritus sanctus in Patre et in Filio est. Nullus horum extra quemlibet ipsorum est: quia nemo alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate. Quia nec Filio nec Spiritu sancto, quantum ad naturæ divinæ unitatem pertinet, aut anterior aut major Pater est; nec Filii æternitas atque immensitas, velut anterior aut major, Spiritus sancti æternitatem immensitatemque aut præcedere aut excedere naturaliter potest. Sicut ergo nec Filius posterior aut minor est Patre, ita nec Spiritus sanctus posterior aut minor est Filio. Æternum quippe et sine initio est, quod Filius de Patris natura natus existit³: et æternum ac sine in-

¹ Lov., pervenire.

² Unus e vaticanis Mss., ut magnis vix possit impleri sermonibus.

³ Mss., valeamus.

⁴ Editi alii, solent.

¹ Mss., Dominus.

² Corbeiensis Ms., veritatem.

³ Sic Mss sex. et Magister Sententiarum, sentent. 1, dist. 19. At editi, existit.

itio est, quod Spiritus sanctus de natura Patris Filii- que procedit. Ob hoc ergo tres, unum recte credimus et dicimus Deum, quia una prorsus æternitas, una immensitas, una naturaliter trium est divinitas personarum.

5. Teneamus igitur Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum esse naturaliter Deum: neque tamen ipsum Patrem esse qui Filius est, neque Filium ipsum esse qui Pater est, nec Spiritum sanctum ipsum esse qui Pater aut Filius est. Una est enim Patris et Filii et Spiritus sancti essentia, quam Græci *ὁμοῦς* vocant, in qua non est aliud Pater, et aliud Filius, et aliud Spiritus sanctus; quamvis personaliter sit alius Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus. Quod nobis maxime in ipso sanctarum Scripturarum demonstratur initio, ubi Deus dicit: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*. Cum enim singulari numero dicit, *imaginem*, ostendit unam naturam esse, ad cuius imaginem homo fieret. Cum vero dicit pluraliter, *nostram*, ostendit eundem Deum, ad cuius imaginem homo fiebat, non unam esse personam. Si enim in illa una natura¹ Patris et Filii et Spiritus sancti una esset persona, non diceretur, *ad imaginem nostram*; sed, *ad imaginem meam*: nec dixisset, *Faciamus*; sed, *Faciam*. Si vero in illis tribus personis tres essent intelligendæ vel credendæ substantiæ, non diceretur, *ad imaginem nostram*; sed, *ad imagines nostras*: una enim imago trium naturarum inæqualium esse non posset. Sed dum ad unam imaginem unius Dei homo factus dicitur, una sanctæ Trinitatis essentialiter divinitas intimatur. Deinde² et paulo post pro eo quod Deus superius dixerat, *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram*; sic hominem factum Scriptura narravit, ut diceret, *Et fecit Deus hominem; ad imaginem Dei fecit eum* (Gen. i, 26, 27).

6. Hanc Trinitatem personarum atque unitatem naturæ propheta Isaias revelatam sibi non tacuit, cum se dicit Seraphim vidisse clamantia: *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth* (Isai. vi, 3). Ubi prorsus in eo quod dicitur tertio, *Sanctus*, personarum Trinitatem; in eo vero quod dicitur semel, *Dominus Deus sabaoth*, divinæ naturæ cognoscimus unitatem. In illa igitur sancta Trinitate (quod ideo a nobis repetitur, ut vestro cordi³ tenacius infigatur), unus est Pater qui solus essentialiter de se ipso unum Filium genuit, et unus Filius qui de uno Patre solus est essentialiter natus⁴, et unus Spiritus sanctus qui solus essentialiter de Patre Filioque procedit. Hoc autem totum una persona non posset, id est, et gignere se, et nasci de se, et procedere de se. Quia igitur aliud est genuisse quam natum esse, aliudque est procedere quam genuisse vel natum esse; manifestum est quoniam alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus. Trinitas itaque ad personas Patris et Filii et Spiritus sancti refertur, unitas ad naturam.

CAPUT II. 7. *Humanitas Christi. Exinanitio Filii Dei quæ fuerit*. Sicut ergo secundum illam divinitatem, qua unum sunt Pater et Filius et Spiritus sanctus, neque Patrem natum credimus, neque Spiritum sanctum, sed solum Filium; sic etiam secundum carnem solum Filium natum catholica fides et credit et prædicat. Neque enim in illa Trinitate proprium esset solius Patris quod non est natus ipse, sed unum Filium genuit; neque proprium solius Filii quod non genuit ipse, sed⁵ de Patris essentia natus est; neque proprium Spiritus sancti quod nec natus est ipse, nec genuit, sed solus de Patre Filioque procedit⁶; si secundum divinam quidem naturam Deus Pater de nullo nasceretur Deo, secundum carnem tamen ipse nasceretur de virgine. Si enim Pater de virgine nasceretur,

una persona esset Pater et Filius: ipsa autem una persona, pro eo quod non de Deo, sed tantum de virgine nasceretur, non Dei Filius, sed tantum hominis filius veraciter diceretur. Ipse autem Dei Filius dicit¹: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*. Et iterum: *Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum* (Joan. iii, 16, 17). Nec beatus dixisset Joannes: *Qui diligit Genitorem, diligit et eum qui natus est ex eo* (I Joan. v, 1). Nec ipse Filius dixisset: *Pater meus usque modo operatur, et ego operor* (Joan. v, 17). Ipse enim qui Filius dicitur, si idem esset et Pater, non veraciter Dei Filius diceretur, quia non de Deo, sed de sola virgine nasceretur. Ad extremum nec ipse Pater de cælo testaretur, et suum corporali voce Filium demonstraret, dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*² (Matth. iii, 17). Apostolus quoque Paulus non dixisset de Deo Patre: *Qui proprio Filio³ non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum* (Rom. viii, 32).

8. Sed quoniam ista omnia et divinitus ad nostram doctrinam dicta sunt, et quia divina dicta sunt, utique vera sunt; verum hæc quod fides catholica prædicat, et secundum divinitatem de Patre natum esse solum Filium, æternum cum Patre, immortalem, impassibilem, atque incommutabilem Deum; et secundum carnem non Patrem, sed unigenitum ejus Filium, salva æternitate sua temporaliter natum; salva impassibilitate sua passum, salva immortalitate sua mortuum, salva incommutabilitate, qua⁴ Deus verus et vita æterna est, veraciter suscitatum. Qui totum habet commune cum Patre quod æternus naturaliter sine initio habuit; et nihil habet commune cum Patre eorum quæ in suam personam temporaliter atque humiliter ille æternus atque excelsus accepit.

9. Rursus si non ille qui proprius atque unigenitus Dei Patris Filius est, sed Spiritus sanctus nasceretur ex virgine, non ipsum Filium qui factus est ex muliere, factus sub Lege, natum de Spiritu sancto ex Maria virgine, in Symbolo acceptum, et corde ad justitiam crederet, et ore ad salutem sancta confiteretur Ecclesia. Sed et si ipse Spiritus sanctus, qui Patris et Filii Spiritus est, formam servi acciperet, non ipse Spiritus sanctus super se ipsum hominem factum in columbæ specie cælitus adveniret.

10. Pater igitur Deus de nullo genitus Deo, semel de sua natura sine initio genuit Filium Deum sibi æqualem, et eadem qua ipse naturaliter æternus est divinitate cœternum. Sed idem Dei Filius cum sit Deus æternus et verus, et cum Patre secundum divinitatem naturaliter unus Deus, secundum hoc quod dicit, *Ego et Pater unum sumus* (Joan. x, 30); idem pro nobis est homo factus verus et plenus: in eo verus, quia veram habet Deus ille humanam naturam; in eo vero plenus, quia et carnem humanam suscepit, et animam rationalem. Idem tamen Unigenitus Deus secundo⁵ natus est; semel ex Patre, semel ex matre: natus est enim de Patre Deus Verbum, natus est de matre Verbum caro factum.

11. Unus igitur est atque idem Deus Dei Filius natus ante sæcula, et natus in sæculo: et utraque nativitas unius est Filii Dei; divina, secundum quam creator in forma Dei cœternus Patri Deus est; humana, secundum quam semetipsum exinaniens et formam servi accipiens, non solum in conceptu materni uteri semetipsum, dum homo fieret, eadem servilis formæ susceptione formavit; verum etiam de eodem matris utero idem Deus homo factus exiit, et in cruce

¹ Corbeiensis Ms., in una illa essentia.

² Lov.; denique.

³ Lov.; quæ ideo a nobis repetitur toties, ut nostro cordi, etc.

⁴ Lov., genitus.

⁵ Editi, sed solus. Abest, solus, a Mss.

⁶ Corbeiensis Ms., immutabili æternitate procedit.

¹ Unus e Vaticanis Mss.: Nec ipse Dei Filius diceret: cæteris libris dissentientibus.

² Editi, bene complacui. Abest, bene, a Mss.

³ Editi, Filio suo. At potiores Mss. omittunt, suo.

⁴ Lov., immutabilitate sua, quia, etc.

⁵ Apud Lov. omissum erat, secundo.

idem Deus homo factus pependit, et in sepulcro idem Deus homo factus jacuit, et ab inferis idem Deus homo factus tertio die resurrexit: sed in sepulcro secundum solam carnem idem Deus jacuit, et in infernum secundum solam animam descendit. Qua de inferis ad carnem die tertia revertente, idem Deus secundum carnem qua¹ in sepulcro jacuit, de sepulcro resurrexit; et quadragesimo post resurrectionem die, idem Deus homo factus in cœlum ascendens, in dextera Dei sedit², inde in fine sæculi ad judicandos vivos mortuosque venturus.

12. Verbum ergo caro factum unus est Filius Dei Dominus Jesus Christus, mediator Dei et hominum. Idcirco autem mediator, quia idem Deus atque homo verus, habens cum Patre unam divinitatis naturam, et humanitatis unam cum matre substantiam: habens ex nobis usque ad mortem iniquitatis nostræ pœnam, habens incommutabilem de Deo Patre justitiam³; propter iniquitatem nostram temporaliter mortuus, propter justitiam suam, et ipse semper vivus, et immortalitatem mortalibus largiturus. Qui perfectam quidem humanitatem suam in ipsa divinitatis suæ perfectione servavit: veritatem vero mortalitatis suæ⁴ per susceptionem mortis, veritate atque incommutabilitate suæ immortalitatis absorbit.

13. Hoc est quod testatur beatus Petrus, quia *Christus deglutivit mortem, ut vitæ æternæ hæredes efficeremur* (I Petr. III, 22). Beatus quoque Paulus docet quod Christus mortem deglutierit, illuminaverit autem vitam et incorruptionem (II Tim. I, 10). Christus ergo mortem gustavit, quia verus homo est; idemque mortem deglutivit, quia verus Deus est. Idem quippe, sicut dicit Apostolus, *crucifixus est ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei*, (II Cor. XIII, 4): unus atque idem, qui secundum prophetiam beati David, *et homo factus est in Sion, et ipse fundavit eam Altissimus* (Psal. LXXXVI, 5).

14. Itaque nec divinitas Christi aliena est a natura Patris, secundum id quod *in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum; omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil: nec humanitas ejus aliena est a natura matris, secundum id quod Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. I, 1, 2, 3, 14). Illa enim natura quæ semper genita manet ex Patre, naturam nostram sine peccato suscepit, ut nasceretur ex virgine. Neque enim natura æterna atque divina temporaliter concipi et temporaliter nasci ex natura humana ullatenus posset, nisi secundum susceptionem veritatis humanæ, veram temporaliter conceptionem atque nativitatem ineffabilis in se divinitas accepisset. Sic est Deus æternus ac verus veraciter secundum tempus et conceptus et natus ex virgine. *Dum enim venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum⁵ ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui sub Lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus* (Galat. IV, 4, 5): illo scilicet Deo facto naturaliter filio hominis, qui unus est naturaliter Filius Dei Patris. Hoc utique Joannes evangelista confirmans, postquam dixit, *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis*; subsequenter ait, *Et vidimus gloriam ejus; gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis*. Sic ille omnium spirituum, omniumque corporum, id est, omnium naturarum Creator et Dominus, creavit virginem creandus ex virgine; et cujus ipse factor est, matrem sibi fecit, quando de ejus carne concipiendus atque pariendus veram materiam carnis Deus immensus ac sempiternus accepit: ut et secundum veritatem formæ servilis, Deus homo misericorditer fieret; et secundum formam Dei,

naturali veritate, idem Deus homo permanens non careret.

15. Sic ergo Christum Dei Filium, id est, unam ex Trinitate personam Deum verum crede, ut divinitatem ejus de natura Patris natam esse non dubites: et sic eum verum hominem crede, ut ejus carnem non cœlestis, non aeris, non alterius cujusquam putares esse naturæ; sed ejus cujus est omnium hominum caro, id est, quam ipse Deus homini primo de terra plasmavit, et cæteris hominibus plasmat, quos per propagationem ex hominibus creat. Sed licet caro Christi, et omnium hominum unius ejusdemque naturæ sit; hæc tamen quam Deus Verbum ex Maria virgine sibi unire dignatus est, sine peccato concepta, sine peccato nata est: utpote secundum quam Deus æternus et justus misericorditer et conceptus et natus est, et Dominus gloriæ crucifixus est.

16. Quibus autem verbis explicabitur carnis illius excellentia singularis, cujus divina est ex ipsa sui conceptione persona, cujus origo nativitatis insolita, qua sic Verbum caro factum est, ut una persona esset cum carne sua Unigenitus ac sempiternus Deus, ipsa suæ carnis¹ conceptione conceptus? Istam vero cæterorum hominum carnem per humanam certum est nasci concubitu, viro seminante, femina vero concipiente atque pariente. Et quia dum sibi invicem vir mulierque miscentur ut filios generent, sine libidine non est parentum concubitus; ob hoc filiorum ex eorum carne nascentium non potest sine peccato esse conceptus, ubi peccatum in parvulos non transmittit propagatio, sed libido; nec fecunditas naturæ humanæ facit homines cum peccato nasci, sed fertitas libidinis, quam homines habent ex illius primi justissima condemnatione peccati. Ideo beatus David, quamvis de legitimo nasceretur justoque conjugio, in quo scilicet nec infidelitatis culpa, nec fornicationis macula poterat inveniri; propter originale tamen peccatum, quo naturaliter obstricti filii sunt iræ, non solum impiorum filii, sed omnes etiam qui de justorum sanctificata carne nascuntur, exclamat et dicit: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me² mater mea* (Psal. L, 7). Sanctus etiam Job dicit mundum a sorde non esse hominem, nec si unius diei sit vita ejus super terram (Job XIV, 4, sec. LXX).

17. Dei ergo Filius unigenitus qui est in sinu Patris, ut carnem hominis animamque mundaret, susceptione carnis atque animæ rationalis incarnatus est; et qui est Deus verus, homo verus factus est; non ut alter Deus esset, alter homo, sed idem Deus, idem homo. Qui ut illud peccatum quod in concubitu mortalis carnis generatio humana contraxit, auferret, conceptus est novo more, Deus incarnatus in matre virgine, sine coitu viri, sine libidine concipientis virginis: ut per Deum hominem, quem absque libidine conceptum inviolatus edidit virginis uterus, ablueretur peccatum quod nascentes trahunt omnes homines, quibus in corpore mortis hujus talis est nascendi conditio, ut matres eorum fecunditatis opus implere non possint, nisi prius virginitatem carnis amiserint. Solus igitur abstulit peccatum conceptionis atque nativitatis humanæ Deus Unigenitus, qui dum conciperetur, veritatem carnis accepit ex virgine; et cum nasceretur, integritatem virginitatis servavit in matre. Ista causa est, qua Deus factus est filius virginis Mariæ, et Maria virgo mater facta est Unigeniti Dei; ut quem Pater genuit ex æternitate, ipsum virgo conceptum proferret in tempore: illa utique virgo, quam Deus, qui de ea fuerat nasciturus, ita singulari gratia prævenit atque replevit, ut ipsum haberet ventris sui fructum, quem ex initio habet universitas Dominum; et ipsum sibi videret nascendi solemnitate subditum, quem in unitate Paternæ substantiæ non solum humana, sed etiam ange-

¹ Lov., quæ.

² Quatuor MSS., sedet.

³ Corbeiensis Ms., substantiam.

⁴ Sic Ms. Corbeiensis et alii plures. At Lov., nostræ.

⁵ Lov., natum.

¹ Post, suæ carnis, ad Corbeiensis libri oram additur, quam in prima nativitate non habuit.

² Lov., concepit me.

lica creatura cognoscit et adorat Altissimum.

18. Sic ergo peccatum et poena peccati, quæ per scelus corruptæ mulieris intravit in mundum, per involatæ virginis partum auferitur a mundo. Et quia in conditione generis humani per mulierem, quæ de solo viro facta est, contigit ut mortis vinculo teneremur obstricti, hoc in redemptione humani generis divina bonitas egit, ut per virum, qui de sola muliere natus est; vita hominibus redderetur. Illic humanam naturam nequissima deceptione sibi diabolus in peccati similitudinem sociavit: hic Deus humanam naturam in unitatem personæ suscepit. Ibi femina decepta est, ut fieret filia diaboli: hic virgo gratia repleta est, ut fieret mater summi atque incommutabilis Unigeniti Dei. Ibi angelus dejectus per superbiam, seductæ mulieris animum obtinuit: hic Deus humilians se per misericordiam, incorruptæ virginis uterum ex ea nasciturus implevit. Dei enim Filius Jesus Christus qui in forma Dei erat; quod ¹ nisi ex natura Patris natus esset, esse non posset; ipse, secundum apostolicam doctrinam, *semetipsum exinanivit formam servi accipiens*. Formam ergo servi, id est, naturam servi in suam accepit Deus ille personam, atque ita hominum factor *in similitudine hominum factus, habitu est inventus ut homo*; ipse humiliavit *semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis* (Philipp. II, 6-8).

19. Intente igitur hanc Apostoli sententiam cogita, ut in ea cognoscas quomodo Dominum Jesum Christum eundem Deum atque hominem credas; nec tamen in eo veritatem utriusque naturæ in una persona, aut confundas, aut dividas. Cum ergo primum audis de Domino Jesu Christo, quia in forma Dei erat; oportet te agnoscere, firmissimeque tenere, in illo formæ nomine naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma igitur Dei Dominus Jesus Christus erat; quia in natura Dei Patris semper erat, de quo natus erat. Unius ergo naturæ cum Patre est, æqualiterque cum eo sempiternus atque immensus, æqualiter immortalis et incommutabilis, æqualiter invisibilis et inenarrabilis, æqualiter bonus et justus, æqualiter miserator et misericors, patiens et multum misericors et verax, æqualiter fortis et suavis; æqualiter sapiens atque omnipotens.

20. Proinde hæc omnia quæ diximus de Filio Dei, firmissima fide retinens ² (quia hæc utique omnia in unitate naturæ habens cum Patre, sine dubio æqualis est Patri: propter quod et Apostolus continuo adjungens ait: *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo*; non enim rapinæ ³ fuit illa Filii cum Patre divinitatis æqualitas, sed naturæ), etiam illa quæ consequenter subjungit Apostolus dicens, quia *semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inventus ut homo*; et quia *humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*: omnia hæc de illo unigenito Deo Dei Filio, de illo Verbo Deo, de quo dicit evangelista, *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum*; de illa Dei Virtute, Deique Sapientia, de qua Deo dicitur, *Omnia in Sapientia fecisti* (Psal. CIII, 24); de illo Principio cum quo unum est Pater ipse principium, et in quo sibi coæterno fecit cælum et terram, id est omnem spiritualem corporalemque naturam; de Deo unigenito, qui est in sinu Patris, ut dixi, omnia hæc personaliter accipe; salva tamen æternitate, immensitate, immortalitate, incommutabilitate, invisibilitate divinitatis ejus. Quæ ita naturaliter et æqualiter communia cum Deo Patre habet Deus Filius ⁴, ut licet homo pro nobis fuerit veraciter factus, permanserit tamen æqualis vero Deo ⁵ Patri, de quo na-

tus est verus et Veritas Deus. Semetipsum igitur exinanivit, sed *de plenitudine ejus nos omnes accepimus*: quam plenitudinem si exinanitus amitteret, quod de ea nobis daret utique non haberet. Eodem autem non habente, nos procul dubio nihil possemus accipere. *De plenitudine autem ejus nos omnes accepimus*. Ex eo igitur quod nobis de plenitudine sua dedit, ostendit etiam, cum se exinanivit; plenitudinem non amisisse quam habuit: quia si plenitudinem suam amitteret, dare de illa nullatenus posset. Formam ergo servi accepit: neque enim aliud fuit illa Dei summi exinanitio, nisi formæ servilis, id est naturæ humanæ acceptio.

21. Utraque est igitur in Christo forma, quia utraque et vera et plena est in Christo substantia. Ideo sanctus evangelista plenum eum gratiæ et veritatis prædicat (Joan. I, 1, 16, 14): quia et in divina natura, in qua Deus Veritas est, plenus est; et in humana, in qua homo verus Gratia factus est, plenus est. In illa plenitudine Deus est, in forma Dei æqualis Deo; in ista plenitudine servus, in forma servi, quia *in similitudine hominum factus, habitu est inventus ut homo*. Exinaniens ergo semetipsum, formam servi accepit, ut fieret servus; sed formæ Dei plenitudinem non amisit, in qua semper est æternus atque incommutabilis Dominus: factus secundum formam servi homo verus, ejusdem naturæ cujus est ancilla mater; et manens in forma Dei Deus verus, ejusdem naturæ cujus est etiam Dominus Pater. In forma Dei cum Patre et Spiritu sancto unus et solus formator omnium Deus; secundum formam servi solus ipse sua et Patris et Spiritus sancti operatione formatus: quod creator est, commune habens naturaliter cum Patre et Spiritu sancto; quod autem creatus est ¹, solus habens personaliter in se ipso. Cujus et natiuitatem futuram secundum carnem, et mortem, et resurrectionem, atque in cælos ascensionem Lex et Prophetæ prænuntiare nunquam destiterunt, prout ipse præcipiebat, obediens ² et verbis et factis.

22. Nam et in sacrificiis carnalium victimarum, quæ sibi ipsa sancta Trinitas, quæ unus est Deus Novi et Veteris Testamenti, a *patribus nostris* præcipiebat offerri, illius sacrificii significabatur gratissimum munus, quo pro nobis se ipsum solus Deus Filius secundum carnem esset misericorditer oblaturus. Ipse enim, secundum apostolicam doctrinam, *obtulit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis* (Ephes. V, 5). Ipse verus Deus et verus Pontifex, qui pro nobis non in sanguine taurorum et hircorum, sed in sanguine suo semel introivit in sancta (Hebr. IX, 12). Quod tunc pontifex ille significabat, qui cum sanguine in sancta sanctorum per annos singulos intrabat. Iste igitur est, qui in se uno totum exhibuit, quod esse necessarium ad redemptionis nostræ sciebat effectum; idem scilicet sacerdos et sacrificium, idem Deus et templum: sacerdos, per quem sumus reconciliati; sacrificium, quo reconciliati: templum, in quo reconciliati; Deus, cui reconciliati. Solus tamen sacerdos, sacrificium, et templum; quia hæc omnia Deus secundum formam servi: non autem solus Deus; quia hoc cum Patre et Spiritu sancto secundum formam Dei.

23. Reconciliati sumus igitur per solum Filium secundum carnem, sed non soli Filio secundum divinitatem. Trinitas enim nos sibi reconciliavit per hoc quod solum Verbum carnem ipsa Trinitas fecit. In quo sic veritas incommutabilis permanet humanæ divinæque naturæ, ut sicut vera semper est ejus divinitas, quam de Patre incommutabilem habet, ita vera semper atque incommutabilis ejus-humanitas sit, quam sibi unitam summa divinitas gerit.

24. Hæc pauca de fide sanctæ Trinitatis, quæ so-

¹ Editi Lov., quia. Emendatur ad Corbeiensem Ms.

² Editi, retine. Castigantur ad veteres, libros.

³ Lov., rapina. Et paulo post, sed natura.

⁴ Editi alii, Dei Filius.

⁵ Abest, vero Deo, a Ms. Corbeiensi et aliis nonnullis.

¹ Hic editi addunt, formam servi secundum quam creatus est: glossema, quod abest a Mss.

² Apud Lov. omissum erat, obediens; quod Mss. habent.

lus et verus est naturaliter Deus, quantum brevitatis temporis et sermonis permisit, inserui. Nunc de creatura quid absque dubitatione credere debeas, intimabo.

CAPUT III. 25. *Creatæ res a Deo. Unde naturæ creatæ proficiant et deficiant. Deus ubique. Deus naturaliter vita. Origo vitæ malæ. Peccatum in Spiritum sanctum.* Principaliter itaque tene, omnem naturam quæ non est Trinitas Deus, ab ipsa sancta Trinitate quæ solus verus et æternus Deus est, creatam ex nihilo; ac sic universa in cœlis et in terra, visibilia et invisibilia, sive Thronos sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates, opus atque creaturam esse sanctæ Trinitatis (*Coloss. I, 16*); quæ est unus Deus rerum omnium Creator et Dominus, æternus, omnipotens¹, et bonus, habens naturaliter ut semper sit, et ut mutari aliquando non possit. Hic Deus qui sine initio semper est, quia summe est, dedit rebus a se creatis ut sint: non tamen sine initio, quia nulla creatura ejusdem naturæ est, cujus est Trinitas unus verus et bonus Deus, a quo creata sunt omnia. Et quia summe bonus est, dedit omnibus naturis quas fecit ut bonæ sint: non tamen tantum bonæ, quantum Creator omnium bonorum, qui non solum summe bonus, sed etiam summum atque incommutabile bonum est; quia æternum bonum est, nullum habens defectum, quia non ex nihilo factum; nullum habens profectum, quia non habet initium. Ideo quippe naturæ a Deo factæ proficere possunt, quia esse cœperunt; ideo deficere, quia ex nihilo factæ sunt. Ad defectum eas conditio ducit originis, ad profectum vero provehit operatio Creatoris. In eo igitur primum Trinitatis, quæ Deus verus est, æternitas sine initio naturalis agnoscitur, quia quædam ita fecit, ut cum esse quidem cœperint, tamen non esse aliquando non possint: in eo vero ejus omnipotentia intelligitur, quia omnem creaturam visibilem atque invisibilem, id est corporalem atque spiritualem de nihilo fecit; in quibus ipsa rerum diversitas multo magis commendat bonitatem atque omnipotentiam Creatoris. Nisi enim omnipotens esset, non una eademque facilitate² summa atque ima fecisset; et nisi summe bonus esset, non se gubernandis rebus quoque infimis præstitisset.

26. Igitur tam in magnis quam in parvis quibusque rebus conditis magna est bonitas atque omnipotentia Conditoris. Omnia enim sapienter fecit summa veraque Sapientia; cui naturaliter hoc est esse, quod sapientem esse; hoc facere, quod sapienter facere. Simplicitas itaque multiplicis sapientiæ Dei magnitudinem celsitudinis suæ, non solum in magnitudine sublimium creaturarum, verum etiam in infimarum parvitate commendat: dum bona omnia quæ creavit, non solum multo inferius dissimiliusque suo Creatore sunt, utpote non prolata de ipso, sed facta prorsus ex nihilo; verum etiam inter se non æqualiter sunt, sed unaquæque res ita permanet, sicut a Deo ut esset³ accepit, alia quidem sic, alia autem sic. Neque enim sic datum est corporibus ut sint, sicut spiritus acceperunt: cum ipsa quoque corpora non æqualiter sint, et in ipsis cœlestibus atque terrestribus inveniatur nonnulla diversitas; cum tam cœlestia quam terrestria, non solum impari distent quantitate molis, verum etiam dissimili splendeant claritate. *Alia* namque est, sicut Apostolus dicit, *claritas cœlestium corporum, alia terrestrium.* In ipsis quoque cœlestibus, *alia claritas solis, alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum: stella enim a stella differt in claritate* (*I Cor. xv, 40, 41*). Corporalium igitur naturarum diversitas ostendit unamquamque earum non hoc esse, quod ex se semper habere potuerit, sed quod ex dispositione atque opere omnipotentissimi atque incommutabilis et sapientissimi Creatoris accepit

27. Quod si unius ejusdemque naturæ esset quælibet creatura corporalis, cujus est sancta Trinitas, quæ unus est Deus; nec localiter in loco esset, nec temporis mutationem aliquando sentiret, nec de loco ad locum transiret, nec circumscriberetur quantitate molis suæ. Quæ omnia ostendunt hujusmodi naturarum illum esse opificem, cui nullus latus aut angustus locus est, quia non minus in angustis quam in latis totus est; nec mutatur tempore, quia solus potest volumina temporum, non temporali volubilitate¹, sed æterna stabilitate mirabiliter ordinare. Neque enim in tempore cogitat, quemadmodum temporum series rerum decessione ac successione transcurrat: nec aliqua molis quantitate terminatur, quia nulla² concluditur: neque per mundi partes partibus suis est ipse diffusus, ut majores mundi partes suis majoribus impleat, et minores minoribus implendo nusquam tamen totus se infundat. Ipse enim est Deus qui ait: *Cœlum et terram ego impleo* (*Jerem. xxiii, 24*). Omnia igitur quæ fecit, id est, spiritus et corpora, summa et ima, cœlestia atque terrestria, viventia et quibus facultatem vivendi non dedit, ineffabiliter ubique totus Dominus Deus et implet et continet; nec in iis quæ dividuntur ipse dividitur, nec in iis quæ mutantur ulla mutatione variatur. Nisi enim naturaliter incommutabilis ipse esset, nunquam in rebus mutabilibus ordo quidam consilii ac dispositionis ejus incommutabilis permaneret.

28. Deus igitur rerum corporearum atque incorporearum creator immensus, eo primum se nullum esse corpus ostendit, quia quibusdam corporibus vitam non dedit, cum corpora omnia ipse creaverit. Ipse autem naturaliter vita est, quia si vita non esset, non viventia corpora non fecisset. Neque enim facit rem non viventem, nisi res vivens. Non igitur unius naturæ cum Deo sunt corpora, quæ omnino vivere non possunt. Ac sic neque illa corpora unius naturæ cum Deo sunt, quibus singulis singulos brutos atque irrationabiles spiritus, quibus eadem corpora vivificarentur ac sensificarentur, inseruit. Sed nec ipsi bruti spiritus unius naturæ cum Deo sunt, quos licet vivificandis sensificandisque cognoscatur inseruisse corporibus; ipsis tamen spiritibus nullum intelligendi largitus est lumen, quo sum possent aut cognoscere aut diligere Creatorem.

29. Ipsos quoque spiritus, quos rationales atque intellectuales esse non dubium est, quis audeat blasphemio spiritu et cæco corde, ejusdem naturæ cujus est Deus, vel putare, vel dicere; cum Deus utique naturaliter incommutabilis omnino sit et immensus? Qui cum in se diversitatem ullam habere non possit, in eisdem tamen spiritibus, quos rationales atque intellectuales fecit, diversitatem suæ operationis ostendit. In quibusdam enim, id est, qui terrenis ac mortalibus sunt inserti corporibus, etsi nullus est localis motus, quia per locorum corporalium partes, cum ipsi in corporibus sint, non particulatim sunt, sed sicut in totis corporibus toti, sic in eorundem corporum partibus toti sunt: tamen cogitationum varietas diversitatem in eis cujusdam temporalis motionis ac mutationis ostendit; dum modo aliquid nesciunt, modo sciunt; modo volunt, modo nolunt; modo sapiunt, modo desipiunt; modo iniqui ex justis, modo justis sunt ex iniquis; modo pietatis illustrantur lumine, modo depravantur tenebroso impietatis errore.

30. Illos quoque quos terrenorum corporum nulla gravat lutulenta materies, id est, angelicos spiritus, quis non videat non unius naturæ esse cum Deo, sed factos ex nihilo? Quorum naturalis mutabilitas in eo cognoscitur, quia ejusdem naturæ pars est in deterius permutata. Deinde quia ii qui depravati non sunt (licet illius dono a quo, cum non essent, facti sunt,

¹ Hic apud Lov. additur, *justus*.

² Ms. Corbeiensis, *facultate*.

³ Sic Ms. Corbeiensis. At Lov., *cum non esset*.

¹ Ms. Corbeiensis, *voluntate*.

² Lov., *nullo fine*. At potiores Mss., *nulla*; *supple, inole*.

indefessa; et in quantum creaturæ angelicæ gratis datum est perfectâ dilectione, contemplatione, atque exultatione multitudinem dulcedinis Domini incessabiliter sumant¹; nec ab eo naturali conditione deficiant), ctsi inhærentibus Deo nihil inest de varietate temporis; quia collato sibi æternæ incorruptionis atque incommutabilitatis munere, nihil in se sentiunt mutationis: inest tamen singulis terminus naturalis, quo a se invicem discernuntur; quia nullus eorum est in alio; et cum uni eorum opus quodlibet injungitur; alius quoque alteri operi implendo divinæ potestatis deputatur arbitrio. Hæc autem omnia ostendunt etiam sanctos Angelos creaturam esse sanctæ Trinitatis: cujus per singulas res, quas utique sicut voluit fecit, apparet mirabilis et sapientia in dispositione, et virtus in opere.

31. Quosdam igitur spiritus sic Deus creavit, ut semper essent; quosdam vero, ut esse spiritus quandoque desinerent. Illos itaque desituros quosdam ex aqua, quosdam, quia sic voluit Omnipotens, produxit ex terra. Superiores vero spiritus nullum cum corporeis elementis habere fecit naturale consortium; quos et æternos creavit, et eis facultatem atque intelligentiam cogitandæ, cognoscendæ, diligendæque divinitatis inseruit. Quos tamen ita creavit, ut etiam præ se ipsis illum diligere, cujus se tales creatos opere cognovissent; cum eorum, ut tales fierent, nulla merita præcessissent. Ut autem hæc dilectio haberet justam et congruam laudem, voluntatis quoque eis tribuit libertatem; ut esset eis possibile, sive ad eum qui supra eos est intentionem sanctæ dilectionis erigere, sive ad se vel ad ea quæ infra eos sunt pravæ cupiditatis semetipsos pondere declinare.

32. Non est igitur natura, quæ in æternum possit, sive misere, sive beate² vivendo subsistere, nisi quæ potest de Deo, ipsius Dei munere, cogitare. Hæc autem natura intellectualis in animabus est hominum, et spiritibus Angelorum. Deus quippe cognoscendi ac diligendi se non nisi Angelis et hominibus indidit facultatem. Quibus propter arbitrii libertatem, quæ maxime debuit intellectuali creaturæ Creatoris benignitate conferri, ita cognoscendi ac diligendi se facultatem voluntatemque donavit, ut eam unusquisque et habere posset, et perdere; si quis tamen sponte eam perderet, suo eam deinceps arbitrio resumere non valeret: ut illius esset sanctæ cogitationis initia gratuita dono bonitatis denuo renovandis quibus vellet infundere, cujus fuit in ipso creationis exordio nullis præcedentibus meritis spiritus et corpora locis atque affectionibus, prout ipse sapiens voluit, congruis mirabiliter³ ordinare. Angeli ergo atque homines pro eo quod rationales facti sunt, æternitatis ac beatitudinis donum in ipsa naturæ spiritualis creatione divinitus acceperunt: ita scilicet, ut si dilectioni Creatoris sui jugiter inhæsissent, simul æterni beatique mansissent; si vero propriæ libertatis⁴ arbitrio contra summi⁵ Creatoris imperium suam niterentur facere voluntatem, protinus a contumacibus beatitudo discederet, et ad supplicium eis relinqueretur æternitas misera, erroribus deinceps doloribusque crucianda. Et de Angelis quidem hoc disposuit et implevit, ut si quis eorum bonitatem voluntatis perderet, nunquam eam divino munere repararet.

33. Pars itaque Angelorum, quæ a suo creatore Deo, quo solo bono beata fuit, voluntaria prorsus aversione discessit, æquitatis supernæ judicio initium suæ damnationis in ipsa aversione voluntatis invenit; ut non aliud ei esset incipere jam puniri, quam illius beatifici boni dilectione destitui: quam Deus in æterno sic totam præcepit remanere supplicio, ut etiam ignem

ei æternum pararet; in quo illi omnes prævaricatores angeli nec mala voluntate possint unquam carere, nec poena; sed permanente in eis injustæ aversionis malo, permaneat etiam justæ retributionis æterna damnatio. Horum malorum princeps diabolus primos homines, quos ad peccati participium¹ invidus duxit, non eis tantum, sed et universæ propagini eorum cum vitio peccati meritum mortis inseruit. Deus autem misericors et justus, sicut diabolo et angelis ejus propria cadentibus voluntate, cæteros Angelos in suæ dilectionis æternitate firmavit; sic etiam humani generis massam non totam in sempiternum perire permisit, sed quos² voluit ejus gratuita bonitas, repulsis tenebris, in quibus omnis humana nativitas peccati originalis condemnatione versatur, reducidos prædestinavit ad lucem: in eo præcipue demonstrans quod istos originalis peccati vinculis indebita gratia Liberatoris absolveret; cum alios, et quam maxime parvulos, quibus nulla possunt vel bona vel mala inesse propriæ merita³ voluntatis, insolubili nexu æterna damnatio retineret.

34. Bonæ quoque voluntatis et cogitationis initium, non homini ex se ipso nasci, sed divinitus et præparari et tribui, in eo Deus evidenter ostendit, quod neque diabolus, neque aliquis angelorum ejus, ex quo ruinæ illius merito in hanc sunt inferiorem detrusi caliginem, bonam potuit aut poterit resumere voluntatem. Quod si possibile esset ut humana natura, postquam a Deo aversa bonitatem perdidit voluntatis, ex seipsa rursus eam habere potuisset; multo possibilis hoc natura haberet angelica, quæ quanto minus gravatur terreni corporis pondere, tanto magis hæc esset prædita facultate. Sed ostendit Deus unde bona voluntas hominibus detur, quam sic amiserunt angeli cum haberent, ut amissam deinceps habere non possint.

35. Quoniam igitur digna est eadem voluntas bona per Dei gratiam æternæ beatitudinis præmio, et iniquitas angelica atque humana esse non debet impunita; propterea secundum catholicæ fidei regulam, venturum esse Filium Dei ad puniendos omnes peccatores angelos, et ad judicandos homines vivos et mortuos fideliter exspectamus. Testatur enim beatus Petrus quia *Deus angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus caliginis inferni detrudens, tradidit in judicio puniendos reservari* (II Petr. II, 4). De hominibus quoque vivis ac mortuis judicandis beatus Paulus hoc ait: *Testificor coram Deo, et Christo Jesu, qui judicaturus est vivos et mortuos, et per adventum ipsius⁴, et regnum ejus* (II Tim. IV, 1). In cujus adventu ab illo primi hominis corpore, quod Deus de terra plasmavit, usque ad omnium hominum corpora, quæ animata quandoque vivere cœperunt, ab illo resuscitabuntur, a quo operante creata sunt. Singula vero corpora illis singulis suis animabus in resurrectione reddentur, quas in maternis, ut vivere inciperent, ventribus habere cœperunt: ut scilicet animæ in illo examine justis iudicis in eisdem singulis corporibus suis accipiant retributionem, sive regni, sive supplicii, in quibus sive bonam, sive malam qualitatem vitæ præsentis habuerunt.

36. Qualitas autem malæ vitæ ab infidelitate incipit, quæ ab originalis peccati reatu initium sumit. In quo quisquis incipit ita vivere, ut ante finiat vitam, quam ab ejus obligatione solvatur, si unius diei, vel unius horæ spatio anima illa vixit in corpore, necesse est eam cum eodem corpore interminabilia gehennæ

¹ Lov., *sentiant*.

² Lov., *bene*.

³ Ita Corbeiensis et alii quinque Mss. At Lov., *congrue et mirabiliter*.

⁴ Lov., *propriæ voluntatis*.

⁵ Lov., *summum*. Alias, *sui*.

¹ Sic optimæ notæ Corbeiensis liber. At Lov., *præcipitium*.

² Corbeiensis Ms., *sed si quis*: a secunda manu correctus, *sed si quos*.

³ Sic tres Mss. Vaticanæ. At Corbeiensis omittit, *propriæ*. Lov. habet, *propriæ merita*. Unus e Vaticanis Mss., *propriæ merito*.

⁴ Lov. et Mss., *et adventum ejus*; omisso, *per*, quod in uno e Vaticanis Mss. reperitur.

supplicia sustinere : ubi diabolus cum angelis suis in æternum arsurus est, qui et primus peccavit, et peccatum primis hominibus persuasit ; ubi cum eo etiam fornicarii, idolis servientes, adulteri, molles, masculorum concubitores, fures, avari, ebriosi, maledici, rapaces, et omnes qui opera carnis agunt (de quibus beatus dicit Apostolus, *quia regnum Dei non consequentur* [I Cor. vi, 9, 10, et Galat. v, 19-21]), si ante hujus vitæ terminum a viis suis malis conversi non fuerint, æternis ignibus exurentur. Omnis enim homo, qui in hoc sæculo usque ad finem in iniquitatum delectatione¹ et cordis obduratione permanserit, sicut hic eum noxia criminum delectatio tenuit, sic cum sine fine sempiterna cruciatio retinebit.

57. Erit enim etiam iniquorum resurrectio, sed sine immutatione, quam solis fidelibus et ex fide iusto viventibus daturus est Deus. Hoc est enim quod ait beatus Paulus : *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur*. Ostendens autem justos divino munere commutandos, ait : *Et nos immutabimur*. Habebunt ergo iniqui cum iustis resurrectionem carnis communem, immutationis tamen gratiam non habebunt, quæ dabitur iustis : quoniam a corporibus impiorum non auferetur corruptio et ignobilitas et infirmitas in quibus seminantur ; quæ ob hoc morte etiam non exstinguentur, ut illud iuge tormentum corpori atque animæ sit mortis æternæ supplicium. Justæ vero animæ, quas hic Redemptor Deus gratis ex fide justificavit, et justificatis bene vivendi usque in finem perseverantiam tribuit, in ipsis corporibus, in quibus hic justificationis gratiam divinitus acceperunt, et in quibus justificatæ per fidem, in charitate Dei proximique vixerunt, regni cœlestis æterna beatitudine potientur : glorificatis etiam corporibus suis, quæ sine dubio carnis natura, quam Deus creavit, veraciter permanente, non sicut hic animalia, sed spiritualia tunc habebunt. Sanctorum enim *seminatur corpus animale, surget corpus spirituale*. In his per illam immutationem, quæ solis dabitur iustis, implebitur quod oportere dicit Apostolus, *ut corruptibile hoc induat incorruptionem, et mortale hoc induat immortalitatem* (I Cor. xv, 51, 52, 44, 53). In quibus sexus masculinus, vel semineus, sicut eadem corpora creata sunt, permanebit : quorum gloria erit pro factorum bonorum diversitate diversa. Omnia tamen corpora, sive masculorum, sive feminarum, quæcumque in regno illo erunt, gloriosa erunt : ille autem iudex novit quantam unicuique sit daturus gloriam ; quia in hac vita per misericordiam gratis justificando prævenit, quos illic per justitiam glorificare disponit.

58. Tempus vero acquirendi vitam æternam in ista tantum vita Deus hominibus dedit, ubi voluit esse etiam poenitentiam fructuosam. Ideo autem hic poenitentia fructuosa est, quia potest hic homo deposita malitia bene vivere ; et mutata voluntate injusta², merita simul operaque mutare, et in timore Dei ea gerere quæ placeant Deo. Quod qui in hac vita non fecerit, habebit quidem poenitentiam in futuro sæculo de malis suis, sed indulgentiam in conspectu Dei non inveniet : quia etsi erit ibi stimulus poenitudinis, nulla tamen ibi erit amplius correctio voluntatis. A talibus enim ita culpabitur iniquitas sua, ut nullatenus ab eis possit vel diligi vel desiderari justitia. Voluntas enim eorum talis erit, ut habeat in se semper malignitatis suæ supplicium, nunquam tamen recipere possit bonitatis affectum. Quia sicut illi qui cum Christo regnabunt, nullas in se malæ voluntatis reliquias habebunt ; ita illi qui erunt in supplicio ignis æterni cum diabolo et ejus angelis deputati, sicut nullam ulterius habebunt requiem, sic bonam nullatenus habere poterunt voluntatem. Et sicut cohæredibus Christi dabitur perfectio gratiæ ad æternam gloriam ; sic consortibus

diaboli cumulabit ipsa malignitas poenam, quando exterioribus deputati tenebris nullo illustrabuntur interiore lumine veritatis.

59. Proinde omni homini in hac vita esse potest utilis poenitentia, quam quocumque tempore homo egerit, quamlibet iniquus, quamlibet annosus, si toto corde renuntiaverit peccatis præteritis, et pro eis in conspectu Dei non solum corporis, sed etiam cordis lacrymas foderit, et malorum operum maculas bonis operibus diluere curaverit, omnium peccatorum suorum indulgentiam mox habebit. Hoc enim nobis Dominus prophético promittit eloquio, dicens : *Si conversus fueris, et ingemueris, salvus eris* (Isai. xxx, 15, sec. LXX). Et alio loco dicitur : *Fili, peccasti, ne adjicias iterum, sed et de præteritis deprecare, ut tibi dimittantur* (Eccli. xxi, 1). Nunquam peccanti esset indicta pro peccatis deprecatio, si deprecanti non esset remissio concedenda. Sed etiam poenitentia peccatori tunc prodest, si eam in Ecclesia catholica gerat : cui Deus in persona beati Petri ligandi solvendique tribuit potestatem, dicens, *Quæ alligaveris super terram, erunt ligata et in cœlis ; et quæ solveris super terram, erunt soluta et in cœlis* (Matth. xvi, 19). In quacumque igitur homo ætate veram peccatorum suorum poenitentiam egerit, et vitam suam Deo illuminante correxerit, non privabitur indulgentiæ munere : quia Deus, sicut per prophetam dicit, non vult mortem morientis, quantum¹ ut revertatur a via sua mala, et vivat anima ejus (Ezech. xxxiii, 11).

40. Verumtamen nullus hominum debet sub spe misericordiæ Dei, in suis diutius remanere peccatis ; cum etiam in ipso corpore nemo velit sub spe futuræ salutis diutius ægrotare. Tales enim qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt, et sibi de Deo indulgentiam repromittunt, nonnunquam ita præveniuntur repentino Dei furore, ut nec conversionis tempus, nec beneficium remissionis inveniant. Ideo unumquemque nostrum sacra Scriptura benigne præmonet, dicens : *Ne tardaveris converti ad Deum, et ne differas de die in diem. Subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te* (Eccli. v, 8, 9). Dicit etiam beatus David : *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra* (Psal. xciv, 8). Cui beatus quoque Paulus concordat his verbis : *Videte, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi a Deo vivo : sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati* (Hebr. iii, 12 et 13). Obdurato igitur corde vivit², sive qui non convertitur desperans de indulgentia peccatorum suorum, sive qui sic misericordiam Dei sperat, ut usque in finem vitæ præsentis in suorum criminum perversitate remaneat³.

41. Proinde diligentes misericordiam Dei, metuentesque justitiam, nec de remissione peccatorum desperemus, nec remaneamus in peccatis : scientes quia illa omnium hominum debita sit exactura æquitas justissimi judicis, quæ non dimiserit misericordia clementissimi Redemptoris. Sicut enim misericordia suscipit absolvitque conversos, ita justitia repellit et punit obduratos. Hi sunt qui peccantes in Spiritum sanctum, neque in hoc sæculo, neque in futuro remissionem accipient peccatorum (Matth. xii, 31, 32). Ideo autem hominis anima intellectualis spiritus est, ut quærat, agnoscat, atque discernat et tempus operum suorum, pro quibus receptura est in iudicio quod ordinavit divina justitia, et ejusdem retributionis tempus, quo non etiam licebit aut opera mutare, aut remissionem peccatorum suorum de divina misericordia utiliter postulare. Cæteri vero spiritus omnium animalium, quibus non est intellectus, quia quidam eorum de terra, quidam de aquis originem ducunt (de aquis enim sunt reptilia et volatilia, de terra vero

¹ Corbeiensis et alii quatuor Mss., *dilectione*. Et paulo post, *dilectio tenuit*.

² Abest, *injusta*, a Corbeiensi et aliis quatuor Mss.

¹ Ita sex Mss. At Lov., *mortem peccatoris sive morientis, sed magis ut*, etc.

² Sic probæ notæ Mss. At Lov., *Obduratus igitur vivit*.

³ Lov., *permaneat*.

quædam quæ repunt, quædam vero quæ gradiuntur, exorta sunt); tamdiu spiritus sunt, quamdiu in corporibus vivunt. Anima quippe quæ rationis capax divinitus facta non est, cum carne sua et incipit et desinit vivere; quia quando corpori vitam non tribuit, et ipsa non vivit: atque ita miro modo cum omni carni anima¹ vivendi causa sit; spiritus tamen irrationalis tamdiu vivit, quamdiu in carne manere potuerit; et dum a carne sua separatur, exstinguitur. Ita fit ut cum ipse vita carnis suæ sit, vivere tamen nequeat, quando vitam carni subministrare desiterit; et si non sit caro cui vitam dare valeat, ipse quoque eam protinus non habebit. Ideo nec æternitas irrationalibus spiritibus data est, nec aliquod eis iudicium præparatur, in quo eis vel beatitudo pro bonis, vel damnatio pro malis reddatur operibus. Ideo autem in eis nulla operum discretio requiretur, quia nullam intelligendi facultatem divinitus acceperunt. Propterea ergo eorum corpora resurrectura non sunt, quia nec in ipsis animabus eorum aut æquitas aut iniquitas fuit, pro qua eis æterna vel beatitudo sit retribuenda, vel poena.

42. Illa igitur animalia præsentis sæculi cursum atque ornatum secundum Creatoris incomprehensibilem peragunt voluntatem, quæ de suis factis nullam rationem redditura sunt, quia rationalia non sunt. Numquid enim de bobus cura est Deo (I Cor. ix, 9)? Homines vero quia rationales facti sunt, et de se et de omnibus rebus quas in usum vitæ præsentis acceperunt, rationem reddituri sunt Deo, et pro suorum actuum qualitate recipient aut poenam aut gloriam. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum (II Cor. v, 10): tunc scilicet, cum secundum ipsius nostri Creatoris ac Redemptoris eloquium, Omnes qui in monumentis sunt, audient vocem ejus, et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ; qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii (Joan. v, 28 et 29). Ut scilicet qui mala egerunt, eant in combustionem æternam, semper arsurum cum diabolo principe omnium malorum; qui vero bona fecerunt, eant in vitam æternam, regnaturi sine fine cum Christo rege omnium sæculorum. Illi autem cum Christo regnabunt, quos Deus gratuita bonitate sua prædestinavit ad regnum. Quia enim eos tales prædestinando præparavit, ut regno digni essent; præparavit utique secundum propositum vocandos, ut obediant; præparavit justificandos, ut accepta gratia recte credant, et bene vivant; præparavit etiam glorificandos, ut Christi coheredes effecti, regnum cælorum sine fine possideant.

43. Ad quod regnum diversis temporibus per Sacramenta, quæ ad fidem incarnationis suæ Christus instituit, illi pervenerunt, quos Deus gratis nullo bonæ voluntatis, vel boni operis merito præcedentes salvavit. Quemadmodum et ex illo tempore quo Salvator noster dixit, Si quis renatus non fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei (Id. iii, 5), absque sacramento Baptismatis, præter eos qui in Ecclesia catholica sine Baptismate pro Christo sanguinem fundunt, nec regnum cælorum potest quisquam accipere, nec vitam æternam. Quia sive in Catholica², sive in hæresi quacumque vel schismate quisquam in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti Baptismi sacramentum acceperit, integrum Sacramentum accipit; sed salutem, quæ virtus est Sacramenti, non habebit, si extra catholicam Ecclesiam ipsum Sacramentum habuerit. Ergo ideo debet ad Ecclesiam redire, non ut sacramentum Baptismatis iterum accipiat, quod nemo debet in quolibet homine baptizato repetere; sed ut in societate

catholica vitam æternam accipiat, ad quam obtinendam nunquam esse potest idoneus, qui cum sacramento Baptismatis ab Ecclesia catholica remanserit alienus. Qui si et eleemosynas largas faciat, et pro nomine Christi etiam sanguinem fundat, pro eo quod in hac vita non tenuit Ecclesiæ catholice unitatem, non habebit æternam salutem. Ubi enim cuique prodesset potest Baptismus, ibi potest et eleemosyna prodesset. Baptismus autem extra Ecclesiam quidem esse potest, sed nisi intra Ecclesiam prodesset non potest.

44. In Ecclesia igitur tantummodo catholica potest unicuique prodesset, et perceptio Baptismatis, et opera misericordie, et nominis Christi gloriosa confessio: si tamen in Ecclesia catholica bene vivatur. Sicut enim sine Ecclesiæ catholice societate nec Baptismus alicui potest prodesset, nec opera misericordie; nisi forte ut mitius torqueatur, non tamen ut inter Dei filios deputetur: sic intra Ecclesiam catholicam per solum Baptismum vita æterna non acquiritur, si post Baptismum male vivatur. Nam et illi qui bene vivunt, debent operibus misericordie indesinenter insistere: scientes se licet levia, nonnulla tamen quotidie contrahere peccata, pro quibus etiam sancti et justis semper in hac vita Deo dicere debeant, *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (Matth. vi, 12).

45. Quæ peccata quoniam¹ etiam in rebus licitis et a Deo concessis frequenter hominibus subrepunt, et quanto magis fortioribus cibis corpus impletur, et carnalibus cor hominis actibus atque affectibus implicatur, tanto frequentior culpa in hac mortalitate contrahitur: propterea humiles servi Christi, qui cupiunt Domino suo sine impedimento et absque animi noxia occupatione servire, conjugia omnino non appetunt, et a carnibus ac vino abstinent, in quantum corporis valetudo permittit. Non quia peccatum est aut conjugem habere, aut vinum carnesve percipere. Nam et beatus Apostolus dicit, *Quia omnis creatura Dei bona est, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei, et orationem* (I Tim. iv, 4 et 5). Conjugium quoque in primis hominibus Deus et instituit, et benedixit (Gen. ii, 22-24): propter quod Apostolus ait, *Honorabile connubium in omnibus, et thorus immaculatus* (Hebr. xiii, 4). Igitur servi Dei in eo quod a carnibus et vino abstinent, non tanquam res immundas refugiunt, sed mundioris vitæ instituta sectantur: et in eo quod conjugia non habent, non nuptiarum bonum crimen esse existimant, sed continentiam jugem bonis nuptiis meliorem esse non dubitant; isto quam maxime tempore, quando dicitur de continentia, *Qui potest capere, capiat* (Matth. xix, 12); de nuptiis vero dicitur, *Qui se non continet, nubat*, (I Cor. vii, 9). In uno enim hortatione² virtus erigitur, in altero infirmitas remedio sublevatur. Unde quia ægritudini semper est consulendum, propterea si cui primo contigerit privari conjugio, si voluerit secundas, vel etiam tertias inire nuptias, nullum de illis peccatum habebit, si eas caste servaverit; id est, si unus et una legitime duntaxat conjuncti fidem servant, ut nec ille mulieri præter uxorem, nec illa viro præter maritum ullatenus misceatur. In talibus etsi fuerit aliquis conjugalis excessus, qui tamen legitimum non violet thorum, habebit nonnullum, sed veniale peccatum.

46. Sed hæc illorum sunt, qui nullam voverunt continentiam Deo. Cæterum quisquis se ipsum castraverit propter regnum cælorum, et in corde suo continentiam Deo voverit, non solum si fornicationis mortifero crimine³ maculetur, verum etiam si

¹ Unus e Vaticanis Mss., cum omnis anima in carne.

² Lov., in catholica fide. Abest, fide, a melioribus Mss., cujus verbi loco, in uno e Vaticanis Mss. est, Ecclesia; sed superfluo additum, cum ipsa nomine Catholice satis apud veteres designetur.

¹ Ita Corbeiensis Ms. At Lov., quando.

² Editio Lov., in una enim ratione. Emendatur ad Corbeiensem Ms.

³ Alias, vulnere.

aut vir uxorem accipere, aut mulier nubere voluerit, secundum Apostoli sententiam damnationem habebit, quia primam fidem irritam fecit (I Tim. v, 12). Sicut ergo secundum Apostoli sententiam, dignum est ut uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro; quia si quis acceperit uxorem non peccat, et si virgo nupserit non peccat: ita secundum ejusdem apostoli dictum, qui statuerit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, et voverit continentiam Deo (I Cor. vii, 3, 27, 37), debet eam usque in finem tota mentis sollicitudine custodire, ne damnationem habeat, si primam fidem irritam fecerit. Similiter et conjugati viri, vel conjugatæ mulieres, si ex consensu perennem Deo voverint continentiam, noverint se voti sui obnoxios delineri¹; nec jam sibi debere commixtionem carnis, quam licitam primitus habuerunt; sed Deo se debere continentiam, quam voverunt. Tunc enim unusquisque regnum cœlorum, quod sanctis promittitur, possidebit, si obliviscens quæ retro sunt, et in anteriora extendens se ipsum (Philipp. iii, 13), secundum quod in Psalmis dicitur, *Vovete, et reddite Domino Deo vestro* (Psal. lxxv, 12); quod scit esse licitum, et ad profectum melioris vitæ pertinere cognoscit, et libenter voveat, et celeriter² reddat, et in hoc quod votum reddit, meliore semper conatu proficiat. Omni enim voventi Deo et reddenti quod vovit, ipse quoque Deus reddet cœlestis regni præmia quæ promisit.

CAPUT IV, seu REGULA PRIMA. 47. *Natura divina* (a). Firmissime itaque tene, et nullatenus dubites, Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum esse naturaliter Deum, in cujus nomine baptizati sumus. Cum enim aliud nomen sit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus; hoc est utique unum naturæ nomen horum trium, quod dicitur Deus: qui dicit in Deuteronomio, *Videte, videte³ quoniam ego sum Deus, et non est alius præter me* (Deut. xxxii, 39); et de quo dicitur, *Audi Israel: Dominus Deus tuus, Dominus unus est; et, Dominum Deum tuum adorabis, et illi soli servies* (Id. vi, 4, 13):

CAPUT V, seu REG. II. 48. *Unus Deus*, Firmissime tene, et nullatenus dubites, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, id est, sanctam Trinitatem esse solum naturaliter verum Deum. Quia cum tres deos nobis colere non liceat, nisi unum solum verum Deum: tamen sicut Pater Deus verus dicitur testante Apostolo, qui ait, *Conversi estis ad Deum a simulacris, servire Deo vivo et vero, et expectare Filium ejus de cœlis, quem suscitavit a mortuis Jesum* (I Thess. i, 9, 10); ita quoque Filium verum Deum Joannes commendat apostolus dicens, *Scimus quia Filius Dei venit, et dedit nobis intellectum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus Jesu Christo. Hic est Deus verus, et vita æterna* (I Joan. v, 20). Qui utique quoniam verus Deus est, etiam Veritas est, sicut ipse nos edocet, dicens: *Ego sum via, veritas et vita* (Joan. xiv, 6). De Spiritu quoque sancto Joannes apostolus ait, *Quia Spiritus est veritas* (I Joan. v, 6). Et utique non potest naturaliter Deus verus non esse, qui Veritas est. Quem etiam Deum Paulus apostolus confitetur, dicens: *Membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri. Empli enim estis pretio magno: glorificate et portate Deum in corpore vestro* (I Cor. vi, 19, 20).

CAPUT VI, seu REG. III. 49. *Deus æternus*. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, id est, sanctam Trinitatem unum verum Deum sine initio sempiternum esse. Propter quod scriptum est: *In principio erat Verbum,*

et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum (Joan. i, 1, 2). Hæc de novo sempiternitas intimatur in Psalmo, ubi dicitur, *Deus autem Rex noster ante sæcula* (Psal. lxxiii, 12); et alio loco, *Sempiterna quoque ejus virtus et divinitas* (Rom. i, 20).

CAPUT VII, seu REG. IV. 50. *Deus incommutabilis*. Firmissime tene, et nullatenus dubites, sanctam Trinitatem solum verum Deum, sicut æternum, ita solum naturaliter incommutabilem esse. Hoc enim significat, cum dicit servo suo Moysi: *Ego sum qui sum* (Exod. iii, 14). Hinc¹ et in Psalmis dicitur: *In principio, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanes: et omnes sicut vestimentum veterascent, et sicut operatorium mutabis eos, et mutabuntur; tu autem idem ipse es* (Psal. ci, 26-28).

CAPUT VIII, seu REG. V. 51. *Deus omnium creator*. Firmissime tene, et nullatenus dubites, sanctam Trinitatem solum esse verum Deum, rerum omnium visibilium atque invisibilium creatorem: de quo in Psalmis dicitur, *Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus, spes ejus in Domino Deo ipsius, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt* (Psal. cxlvi, 5, 6). De quo etiam Apostolus dicit: *Quoniam ex ipso, per ipsum, et in ipso sunt omnia; ipsi gloria in sæcula* (Rom. xi, 36).

CAPUT IX, seu REG. VI. 52. *Trinitas in unitate*. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Patris et Filii et Spiritus sancti unam quidem esse naturam, tres vero esse personas: Patremque solum esse qui dixit, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui²*: et Filium solum esse super quem illa vox solius Patris insonuit, quando in Jordane secundum carnem baptizatus est Unigenitus Deus, qui carnem solus accepit: et Spiritum sanctum Patris et Filii solum esse, qui in specie columbæ super Christum baptizatum et ascendentem ab aqua descendit (Matth. xi, 17, 16), et quinquagesimo die post resurrectionem Christi fideles in uno loco positos in linguarum ignearum divisione³ adveniens replevit (Act. ii, 3, 4). Illam vero vocem qua solus locutus est Deus Pater, et illam carnem qua solus homo factus est Unigenitus Deus, et illam columbam in cujus specie Spiritus sanctus super Christum descendit, illasque linguas igneas in quarum divisione fideles⁴ in uno loco constitutos replevit, opera esse totius sanctæ Trinitatis, id est, unius Dei, qui fecit omnia in cœlo et in terra, visibilia et invisibilia.

CAPUT X, seu REG. VII. 53. *Distinctio personarum*. Firmissime tene, et nullatenus dubites, solum Deum Filium, id est, unam ex Trinitate personam, solius Dei Patris esse Filium: Spiritum vero sanctum, ipsum quoque unam ex Trinitate personam, non solius Patris, sed simul Patris et Filii esse Spiritum. Ostendens enim Deus Filius se solum esse de Patre genitum ait, *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: et paulo post, Qui autem non credit, jam judicatus est; quia non credidit in nomine unigeniti Filii Dei* (Joan. iii, 16, 18). Spiritum autem sanctum et Patris et Filii esse Spiritum Apostolus docet, qui ait, *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu; si tamen Spiritus Dei habitat in vobis: et secutus ait: Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus* (Rom. viii, 9).

CAPUT XI, seu REG. VIII. 54. *Spiritus sanctus*. Firmissime tene, et nullatenus dubites, eundem Spiritum sanctum, qui Patris et Filii unus Spiritus est, de Patre et Filio procedere. Dicit enim Filius: *Cum venerit Spiritus veritatis, qui a Patre procedit* (Joan. xv, 26). Ubi suum Spiritum esse docuit, quia ipse est Ve-

¹ Unus e Vaticanis Mss., *se sui voti nexu delineri*.

² Unus Vaticanus Ms., *fideliter*.

³ Sic plerique Mss. At Lov. semel tantum, *videte*.

(a) Hinc incipiunt Regulæ fidei, numero 40, in corbeiensi libro aliisque nonnullis Mss. per notas numericas designatæ.

¹ Ms. Corbeiensis, *huic*.

² Lov., *bene complacui*. Abest, *bene*, a melioribus Mss.

³ Sic Ms. Corbeiensis. At Lov., *visione*.

⁴ Lov., *fideles apostolos*. Abest, *apostolos*, a Mss.

ritas (Joan. xiv, 6). De Filio quoque procedere Spiritum sanctum, prophetica atque apostolica nobis doctrina commendat. Isaias enim dicit de Filio: *Percutiet terram virga oris sui, et Spiritu labiorum suorum interficiet impium* (Isai. xi, 4). De quo et Apostolus ait: *Quem interficiet Dominus Jesus Spiritu oris sui* (II Thess. ii, 8). Quem etiam ipse unicus Dei Filius Spiritum oris sui esse significans, post resurrectionem suam insufflans in discipulos ait: *Accipite Spiritum sanctum* (Joan. xx, 22). De ore vero ipsius Domini Jesu ait Joannes in Apocalypsi quia gladius utraque parte acutus procedebat (Apoc. i, 16). Ipse ergo Spiritus oris ejus, ipse est gladius qui de ore ejus procedit.

CAPUT XII, seu REG. ix. 55. *Trinitas nullis terminis circumscripta.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, Trinitatem Deum immensum esse virtute, non mole; et omnem creaturam spiritualem atque corporalem virtute ejus et presentia contineri. Dicit enim Deus Pater: *Cælum et terram ego impleo* (Jerem. xxiii, 24). Dicitur etiam de Sapientia Dei, quæ Filius ejus est, quia *attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter* (Sap. viii, 1). De Spiritu quoque sancto legimus, quia *Spiritus Domini replevit orbem terrarum* (Id. i, 7). Et David Propheta dicit: *Quo ibo a Spiritu tuo? et a facie tua quo fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es; et si descendero in infernum, ades* (Psal. cxxxviii, 7, 8).

CAPUT XIII, seu REG. x. 56. *Persona Filii.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, unam ex Trinitate personam, id est Deum Filium, qui de natura Dei Patris solus natus est, et unius ejusdemque naturæ cum Patre est, ipsum in plenitudine temporis secundum susceptionem formæ servilis voluntarie in virgine conceptum, et de virgine natum, Verbum carnem factum: ipsum quoque esse qui essentialiter natus est de Patre, et essentialiter conceptus est natusque de virgine: ipsumque unum esse, et unius naturæ cum Patre¹, et unius naturæ cum virgine, qui ait de Deo Patre, *Ante sæcula fundavit me, et ante omnes colles genuit me* (Prov. viii, 22, 25); de quo etiam dixit Apostolus, quia *cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege* (Galat. iv, 4).

CAPUT XIV, seu REG. xi. 57. *Humanitas Christi.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, Christum Dei Filium sicut de Deo Patre plenum perfectumque Deum; ita de virgine matre plenum perfectumque hominem² genitum, id est, Verbum Deum, habentem scilicet sine peccato veram nostri generis carnem et animam rationalem. Quod ipse Dei Filius evidenter ostendit, dicens de carne sua: *Palpate, et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere* (Luc. xxiv, 39). Animam quoque se habere his verbis ostendit, dicens: *Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meam, et iterum sumam eam* (Joan. x, 17). Intellectum quoque animæ se habere ostendit in eo quod ait: *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi, 29). Et de ipso Deus per prophetam dicit: *Ecce intelliget puer meus, et exaltabitur, et sublimis erit valde* (Isai. lvi, 15). Nam et beatus Petrus secundum sancti David prophetiam, in Christo carnem et animam confitetur. De ipso enim beato David loquens ait: *Propheta igitur cum esset, et sciret quia jurejurando jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus, providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque derelicta est anima ejus in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem* (Act. ii, 30, 31).

CAPUT XV, seu REG. xii. 58. *Divinitas Christi.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, unum atque

ipsum esse Deum Verbum³, qui cum Patre Deo et Spiritu sancto Deo fecit omnia tempora, et in monte Sinai legem Moysi dedit ordinatam per Angelos (Exod. xx, et Galat. iii, 49); et ipsum Verbum Deum carnem factum, qui veniente plenitudine temporis, missus a Patre et Spiritu sancto, solus factus est ex muliere quam fecit, solus factus est sub lege quam dedit (Galat. iv, 4).

CAPUT XVI, seu REG. xiii. 59. *De duabus in Christo naturis.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, Dei Verbi quod caro factum est duas naturas inconfusibiliter atque inseparabiliter permanere: unam veram divinam quam habet cum Patre communem, secundum quam dicit, *Ego et Pater unum sumus* (Joan. x, 30); et, *Qui me vidit, vidit et Patrem*⁴; et, *Ego in Patre, et Pater in me est* (Id. xiv, 9-11); secundum quam eum dicit Apostolus splendorem gloriæ et figuram substantiæ Dei (Hebr. i, 5): alteram veram humanam, secundum quam ipse Deus incarnatus dicit, *Pater major me est* (Joan. xiv, 28).

CAPUT XVII, seu REG. xiv. 60. *Unitas personæ in Christo.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, Deum Verbum carnem factum, unam habere divinitatis suæ carnisque personam. Deus enim Verbum plenam naturam humanam ita sibi veraciter unire dignatus est; et permanente divinitate sua ita Verbum caro factum est, ut quamvis naturaliter non hoc sit Verbum quod caro, quia duarum naturarum veritas manet in Christo; secundum unam tamen personam, idem Verbum caro ab ipso fieret maternæ conceptionis initio. Deus enim Verbum non accepit personam hominis, sed naturam; et in æternam personam divinitatis accepit temporalem substantiam carnis. Unus est ergo Christus Verbum caro factum (Id. i, 14); qui et *ex patribus secundum carnem, et super omnia Deus benedictus in sæcula* (Rom. ix, 5). Unus Jesus, cui et Pater dicit, *Ex utero ante luciferum genui te* (Psal. cix, 5): ubi significatur ante omne tempus sine initio æterna nativitas.³ De quo et evangelista dicit, quia *vocatum est nomen ejus Jesus, quod dictum est ab angelo, priusquam in utero conciperetur* (Luc. ii, 21).

CAPUT XVIII, seu REG. xv. 61. *Verbi et carnis unio.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, carnem Christi non sine divinitate conceptam in utero virginis, priusquam susciperetur a Verbo; sed ipsum Verbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam.

CAPUT XIX, seu REG. xvi. 62. *Sacrificia. Sacrificium panis et vini.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, ipsum unigenitum Deum Verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium et hostiam Deo in odorem suavitatis (Ephes. v, 2): cui cum Patre et Spiritu sancto a Patriarchis et Prophetis et sacerdotibus, tempore Veteris Testamenti, animalia sacrificabantur; et cui nunc, id est tempore Novi Testamenti, cum Patre et Spiritu sancto, cum quibus illi est una divinitas, sacrificium panis et vini in fide et charitate sancta catholica Ecclesia per universum orbem terræ offerre non cessat. In illis enim carnalibus victimis significatio⁴ fuit carnis Christi, quam pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus, et sanguinis quem erat effusus in remissionem peccatorum nostrorum: in isto autem sacrificio gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit, et sanguinis quem pro nobis idem Deus effudit. De quo beatus Paulus dicit in Actibus Apostolorum: *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo* (Act. xx,

¹ Apud Lov. deorat, et unius naturæ cum Patre: restituitur ex Corbeiensi Ms.

² Corbeiensis Ms., de Maria virgine plenum perfectumque Deum et hominem.

³ Sic MSS. At Lov., unum Filium atque ipsum esse, Deum verum.

⁴ Sic Ms. Corbeiensis. At Lov. his, videt.

⁵ Hic apud Lov. repetitur, Unus Jesus.

⁶ Lov., figuratio.

28). In illis ergo sacrificiis quid nobis esset donandum figurate significabatur : in hoc autem sacrificio quid nobis jam donatum sit evidenter ostenditur. In illis sacrificiis prænuntiabatur Filius Dei pro impiis occidendus : in hoc autem pro impiis annuntiatur occisus, testante Apostolo quia *Christus cum adhuc infirmi essemus secundum tempus, pro impiis mortuus est; et quia cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus* (Rom. v, 6, 10).

CAPUT XX, seu Reg. xvii. 63. *Humanitas Christi.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, Verbum carnem factum, eandem humanam carnem semper veram habere, qua de virgine Verbum Deus natus est, qua crucifixus et mortuus est, qua resurrexit et in cœlum ascendit, et in dextera Dei sedit¹; qua etiam venturus est judicare vivos et mortuos. Propter quod ab Angelis Apostoli audierunt, *Sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum* (Act. i, 11) : et beatus Joannes ait, *Ecce veniet cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum confixerunt²; et videbunt eum omnes tribus terræ talem* (Apoc. i, 7).

CAPUT XXI, seu Reg. xviii. 64. *Natura nihil non bonum. Malum quid.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, Trinitatem Deum, id est, Patrem et Filium et Spiritum sanctum esse naturaliter summum atque incommutabile bonum; et ab ipso creatas esse omnes naturas, bonas quidem, quia a summo bono factæ sunt; sed mutabiles, quia de nihilo factæ sunt: nullamque esse mali³ naturam, quia omnis natura in quantum natura est, bona est. Sed quia in ea bonum et minui et augeri potest, in tantum mala dicitur, in quantum bonum ejus minuitur, malum enim nihil est aliud, nisi privatio boni. Unde constat geminum esse creaturæ rationalis malum: unum, quo voluntarie⁴ ipsa defecit a summo bono Creatore suo; alterum, quo invita punietur ignis æterni supplicio: illud passura juste, quia hoc admisit injuste; et quæ⁵ ordinem in se non servavit divinæ institutionis, ordinem divinæ non effugiet ultionis.

CAPUT XXII, seu Reg. xix. 65. *Nulla creatura est eadem cum Deo.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, neque Angelos, neque quamlibet aliam creaturam ejusdem naturæ esse, cujus est secundum naturalem divinitatem suam summa Trinitas, quæ est unus naturaliter Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus. Neque enim unius naturæ esse potuerunt⁶ ille qui fecit, et ea quæ fecit.

CAPUT XXIII, seu Reg. xx. 66. *Angeli facti stabiles.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem creaturam naturaliter mutabilem a Deo incommutabili factam: nec tamen jam posse quemlibet sanctorum Angelorum in deterius commutari; quia sic acceperunt æternam beatitudinem, qua Deo stabiliter perficiuntur, ut ea carere non possint. Sed hoc ipsum quod ab illo statu beatitudinis in quo sunt, mutari in deterius nullatenus possunt, non est eis naturaliter insitum, sed postquam creati sunt, gratiæ divinæ largitate collatum. Si enim Angeli naturaliter incommutabiles fierent, nunquam de eorum consortio diabolus et ejus angeli cecidissent.

CAPUT XXIV, seu Reg. xxi. 67. *Creaturæ rationales.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, in omni creatura, quam spiritualem atque corpoream summa Trinitas fecit, solos spiritus angelicos et humanos intelligendi facultatem divinitus accepisse; cæteros vero spiritus brutorum animalium rationem et intelligentiam non accepisse, et etiam hoc⁷ omnino habere non posse. Propter quod dicitur hominibus, *Nolite fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus* (Psal. xxxi, 9): et ideo animas homi-

num, et animas pecorum unius naturæ non esse nec animas pecorum in homines¹, nec animas hominum in pecora posse aliquando transire.

CAPUT XXV, seu Reg. xxii. 68. *Libera voluntas Adæ.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, primos homines, id est, Adam et mulierem ejus, bonos, rectos, et sine peccato creatos esse, cum libero arbitrio, quo possent, si vellent, Deo semper² humili et bona voluntate servire atque obedire: quo arbitrio etiam possent, si vellent, propria voluntate peccare: eosque non necessitate, sed propria voluntate peccasse; illoque peccato sic in deterius mutatam humanam naturam, ut non solum in ipsis primis hominibus per peccatum mors obtineret regnum, sed etiam in omnes homines transiret peccati mortisque dominium.

CAPUT XXVI, seu Reg. xxiii. 69. *Peccatum originale.* Firmissime tene; et nullatenus dubites, omnem hominem qui per concubitum viri et mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum mortique subjectum, et ob hoc natura iræ filium nasci: de qua dicit Apostolus, *Eramus enim et nos natura filii iræ, sicut et cæteri* (Ephês. ii, 3). A qua ira nullus liberatur, nisi per fidem Mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi, qui sine peccato conceptus, sine peccato natus, sine peccato mortuus, peccatum pro nobis factus est (II Cor. v, 21), id est, sacrificium factus est pro peccatis nostris. In Veteri quippe Testamento peccata dicebantur sacrificia quæ pro peccatis offerebantur: in quibus omnibus fuit significatio Christi, quia ipse est *Agnus Dei qui tollit peccatum³ mundi* (Joan. i, 29).

CAPUT XXVII, seu Reg. xxiv. 70. *Non baptizatorum pœna quæ.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos, qui sive in uteris matrum vivere incipiunt et ibi moriuntur, sive jam de matribus nati sine sacramento sancti Baptismatis, quod datur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, de hoc sæculo transeunt, ignis æterni supplicio sempiterno puniendos. Quia etsi peccatum propriæ actionis nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione et nativitate traxerunt.

CAPUT XXVIII, seu Reg. xxv. 71. *Judicium.* Firmissime tene; et nullatenus dubites, ideo Christum Filium Dei ad judicandos vivos mortuosque venturum, ut homines, quos hic dono suæ gratiæ gratis per fidem justificat, eisdemque justificatis in fide et charitate sanctæ matris Ecclesiæ usque in finem perseverantiam donat, in suo adventu resuscitet, glorificet, secundum promissionem suam æquales sanctis Angelis faciat (Matth. xxii, 30), et ad eum statum perducatur, in quo perfecte, in quantum unicuique donat Deus, boni sint, et ab ipsa perfectione deinceps mutari non possint: ubi diversa erit sanctorum gloria; sed una erit omnium vita æterna. Diabolum verò et angelos ejus in ignem æternum a Christo esse mittendos, ubi nunquam carebunt pœna quam eis præparavit divina justitia: cum ipso autem diabolo impios et iniquos homines, de quibus Scriptura dicit, *imitantur autem eum qui sunt ex parte illius* (Sap. ii, 25), pro eo quod eum in malis operibus imitati sunt, et ante finem præsentis vitæ congruam pœnitentiam non egerunt, resumptis corporibus supplicio æternæ combustionis arduos.

CAPUT XXIX, seu Reg. xxvi. 72. *Resurrectio carnis.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnibus hominibus et bonis et malis resurrectionem carnis in adventu Domini futuram esse communem, retributionem vero justitiæ Dei esse bonis malisque dissimilem: secundum quod Apostolus ait, *Quia omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur.* Mutabuntur autem justii qui ibunt in vitam æternam. Quod Apostolus ostendit

¹ Lov., in animas hominum: et infra, in animas pecorum.

² Apud Lov. omittitur, Deo semper.

³ Sic Ms. Corbeiensis. At Lov., peccata.

¹ Lov., sedet.

² Lov., crucifixerunt.

³ Lov., malam. At plerique Mss., mali.

⁴ Mss., quod voluntarie; et paulo post, quod invita.

⁵ Lov., et quia.

⁶ Mss., poterant.

⁷ Corbeiensis Ms., et ob hoc.

dicens : *Et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur, Et ostendens quæ erit ipsa immutatio adjecit : Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. In eorum (a) corporibus fiet quod ipse Apostolus ait : Seminatur in corruptione, surget in incorruptione : seminatur in ignobilitate, surget in gloria : seminatur in infirmitate, surget in virtute : seminatur corpus animale, surget corpus spirituale (I Cor. xv, 51-53, 42-44). Quod propterea spirituale dixit, non quia ipsum corpus spiritus erit, sed quia vivificante spiritu immortale atque incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicetur spirituale corpus, cum non spiritus sit, sed permaneat corpus; sicut nunc animale dicitur, cum tamen invenitur non anima esse, sed corpus.*

CAPUT XXX, seu REG. XXVII. 73. Fides et Baptismus. Firmissime tene, et nullatenus dubites, exceptis illis qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hic a malis suis fuerit per pœnitentiam fideque conversus, et per Sacramentum fidei et pœnitentiæ, id est, per Baptismum liberatus. Et majoribus quidem necessarium esse et pœnitentiam de malis suis agere, et fidem catholicam secundum regulam veritatis tenere, et sacramentum Baptismatis accipere : parvulis vero, qui nec propria voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato quod originaliter trahunt, agere possunt, Sacramentum fidei et pœnitentiæ, quod est sanctum Baptisma, quamdiu rationis ætas eorum capax esse non potest, sufficere ad salutem.

CAPUT XXXI, seu REG. XXVIII. 74. Gratia. Firmissime tene, et nullatenus dubites, neminem hic hominum posse pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminaverit, et gratuita miseratione converterit. Apostolus enim dicit : *Ne forte det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, et resipiscant a diaboli laqueis (II Tim. II, 25, 26).*

CAPUT XXXII, seu REG. XXIX. 75. Nihil agi sine gratia. Firmissime tene, et nullatenus dubites, posse quidem hominem, quem nec ignorantia litterarum, nec aliqua prohibet imbecillitas vel adversitas, verba sanctæ legis et Evangelii, sive legere, sive ex ore cujusquam prædicatoris audire : sed divinis mandatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratia sua prævenierit, ut quod audit corpore, etiam corde percipiat², et accepta divinitus bona voluntate atque virtute, mandata Dei facere et velit et possit. *Neque enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (I Cor. III, 7) : Qui etiam operatur in nobis et velle et perficere, pro bona voluntate (Philipp. II, 13).*

CAPUT XXXIII, seu REG. XXX. 76. Deum nihil latere. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Deo incommutabili non solum præterita et præsentia, sed etiam futura omnia incommutabiliter esse notissima, cui dicitur : *Deus qui occultorum es cognitor, qui scis omnia antequam fiant (Dan. XIII, 42).*

CAPUT XXXIV, seu REG. XXXI. 77. Prædestinatio. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Trinitatem Deum, incommutabilem, rerum omnium atque operum tam suorum quam humanorum certissimum cognitorem, ante omnia sæcula scire quibus esset per fidem³ gratiam largiturus : sine qua nemo potuit⁴ ab initio mundi usque in finem, a reatu peccati tam originalis quam actualis absolvi. *Quos enim Deus præscivit, et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui⁵ (Rom. VIII, 29).*

CAPUT XXXV, seu REG. XXXII. 78. Beati ex prædestinatione. Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnes quos vasa misericordiæ gratuita bonitate Deus facit⁶,

¹ Apud Lov., omissum erat, et pœnitentiæ; quod habetur in Mss.

² Corbeiensis Ms, recipiat.

³ Ad oram libri Corbeiensis additur, ab illo inspiratam.

⁴ Potest, juxta Er. Lugd. Ven. Lov. M.

⁵ Mss., ejus.

⁶ Corbeiensis Ms., gratuite Deus fecit.

(a) Intellige, justorum.

ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos a Deo : neque perire posse aliquem eorum quos Deus prædestinavit ad regnum, nec quemquam eorum quos Deus non prædestinavit ad vitam ulla posse ratione salvari. Prædestinatio enim illa gratuitæ donationis est præparatio, qua nos Apostolus ait prædestinatos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum (Ephes. I, 5).

CAPUT XXXVI, seu REG. XXXIII. 79. Baptismus. Firmissime tene, et nullatenus dubites, sacramentum Baptismatis, non solum intra Ecclesiam catholicam, sed etiam apud hæreticos, qui in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizant, esse posse; sed extra Ecclesiam catholicam prodesse non posse : imo sicut intra Ecclesiam recte credentibus per sacramentum Baptismi conferri salutem, sic extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, eodem Baptismo cumulari perniciem. Tantum enim valet ecclesiasticæ societatis unitas ad salutem, ut Baptismo non salvetur, cui non ibi datur, ubi oportet ut detur. Inesse tamen homini Baptismum etiam extra Ecclesiam baptizato, sed ad judicium inesse ab Ecclesia separato. Et quia manifestum est, ubicumque datum fuerit hoc Baptisma, semel esse dandum; ideo etsi ab hæreticis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti fuerit datum, venerabiliter agnoscendum, et ob hoc nullatenus iterandum. Salvator enim ait : *Qui semel lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet (Joan. XIII, 10).*

CAPUT XXXVII, seu REG. XXXIV. 80. Extra Ecclesiam salus nulla. Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem extra Ecclesiam catholicam baptizatum, participem fieri non posse vitæ æternæ, si ante finem vitæ hujus, catholicæ non fuerit redditus atque incorporatus Ecclesiæ. Quia si habeam, inquit Apostolus, omnem fidem, et noverim omnia sacramenta, charitatem autem non habeam, nihil sum (I Cor. XIII, 2). Nam et in diebus diluvii, neminem legimus extra arcam potuisse salvari.

CAPUT XXXVIII, seu REG. XXXV. 81. Damnandi. Firmissime tene, et nullatenus dubites, non solum omnes Paganos, sed et omnes Judæos, et omnes hæreticos atque schismaticos, qui extra Ecclesiam catholicam præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Matth. XXV, 41).

CAPUT XXXIX, seu REG. XXXVI. 82. Hæretici. Firmissime tene, et nullatenus dubites, quemlibet hæreticum sive schismaticum, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesiæ catholicæ non fuerit aggregatus, quantascumque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse salvari. Omni enim homini qui Ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem, neque Baptismus, neque eleemosyna quamlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem, quando² in eo vel hæretica vel schismatica pravitas perseverat, quæ ducit ad mortem.

CAPUT XL, seu REG. XXXVII. 83. Christiani male viventes. Firmissime tene, et nullatenus dubites, non omnes qui intra Ecclesiam catholicam baptizantur, accepturos esse vitam æternam : sed eos qui percepto Baptismate recte vivunt, id est, qui se abstinerint a vitiis et concupiscentiis carnis. Regnum enim cœlorum sicut infideles, hæretici, atque schismatici non habebunt; sic catholici criminosi possidere non poterunt.

CAPUT XLI, seu REG. XXXVIII. — 84. Sine peccatis neminem vivere. Firmissime tene, et nullatenus dubites, etiam justos atque sanctos homines, exceptis iis qui baptizati parvuli sunt, sine peccato hic neminem vivere posse : semperque omni homini esse necessarium, et peccata sua usque in finem vitæ præ-

¹ Hic Corbeiensis Ms. addit, lavari.

² Lov., quamdiu.

sentis eleemosynis ¹ diluere, et remissionem a Deo humiliter ac veraciter postulare.

CAPUT XLII, seu REG. XXXIX. 85. *Cibus et potus. Conjugium. Secundæ nuptiæ licitæ.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam esse, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur (I Tim. iv, 4): et Dei servos, qui a carnibus aut vino abstinent, non tanquam immunda, quæ a Deo facta sunt respuere; sed a fortiori cibo et potu, pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quoque divinitus institutas et benedictas: et melius quidem esse si quisquam sine conjugio sit, ut liberius atque plenius cogitet quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo; tamen illis qui continentiam non voverunt, nullum esse peccatum si vel mulier nubat, vel vir uxorem ducat (I Cor. vii, 34, 28). Nec solas primas nuptias a Deo institutas, sed etiam secundas et tertias, pro eorum qui se continere non possunt infirmitate, concessas. Eis vero qui sive conjugati, sive a conjugio liberi continentiam Deo voverint, admodum esse damnabile si vel illi conjugale opus voluerint appetere, quo se non accessuros, vel illi repetere, a quo se recessuros, illi libera, illi communi professi sunt voluntate.

CAPUT XLIII, seu REG. XL. 86. *Malos misceri bonis in Ecclesia.* Firmissime tene, et nullatenus dubites, aream Dei esse catholicam Ecclesiam, et intracam usque in finem sæculi frumento mixtas paleas contineri, hoc est, bonis malos Sacramentorum communione misceri: et in omni professione, sive clericorum, sive monachorum, sive laicorum, esse bonos simul et malos. Nec pro malis bonos deserendos, sed pro bonis malos, in quantum exigit fidei et charitatis ratio, tolerandos; id est, si vel in Ecclesia nullius perfidiæ semina spargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt. Nec posse aliquem intra Ecclesiam catholicam recte credentem beneque viventem, alieno unquam maculari peccato, si cuiquam peccanti nec consensionem præbeat, nec favorem: utiliterque malos a bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cum eis bene vivendo et bene monendo agatur, ut et videntes et audientes quæ bona sunt, mala sua respuant, et judicandos se a Deo pro suis malis operibus contremiscant; atque ita præveniente dono gratiæ, de suis iniquitatibus confundantur, et ad bonam vitam per Dei misericordiam convertantur. Bonos vero a malis intra Ecclesiam duntaxat catholicam constitutis nunc debere ² operum dissimilitudine separari; ut cum quibus divina communicant Sacramenta, non habeant mala opera, quibus illi sunt criminosi, communia. In fine vero sæculi bonos a malis etiam corpore separandos: quando veniet Christus habens ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum ³, paleas autem comburet igni inexstinguibili (Matth. iii, 12); quando per judicium justum segregabit justos ab injustis, bonos a malis, rectos a perversis: bonos constituet a dextris, malos a sinistris; et ex ejus ore justæ æternique judicii sempiterna atque incommutabili prolata sententia, iniqui omnes ibunt in combustionem æternam, justæ autem in vitam æternam (Id. xxv, 45): iniqui semper arsuri cum diabolo, justæ autem regnaturi sine fine cum Christo.

CAPUT XLIV. 87. *Persistendum in fide.* Hæc interim quadraginta capitula ad regulam veræ fidei firmissime pertinentia fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterque defende. Et si quem contraria his dogmatizare cognoveris, tanquam pestem fuge, et tanquam hæreticum abjice. Ita enim ista quæ posuimus fidei catholiciæ congruunt, ut si quis non solum omnibus, sed etiam singulis voluerit contraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, et his contraria docere non dubitat, hæreticus et fidei chri-

stianæ inimicus, atque ex hoc omnibus Catholicis anathemandus ¹ appareat. Quamvis igitur et angustia temporis, et festinatio portitoris compulerit nos aliqua, quæ pro diversis hæresibus agnoscendis atque vitandis fuerant inserenda, præterire silentio; tamen si omnia quæ in hoc opusculo continentur recensere, et notissima prorsus habere non negligas, ex his poteris cauta discretione etiam de cæteris specialiter judicare. Apostolus enim dicit quia *spiritualis judicat omnia* (I Cor. ii, 15): quo donec unusquisque nostrum perveniat, in eo quo pervenit ambulet, id est, in eo quod certum recepit, fideliter perseveret. Quod si quid aliter sapit, hoc quoque illi Deus revelabit (*Philipp. iii, 15*). Amen (a).

CAPUT XLV. 1. *Alterius regula.* Vere firmum fidei est fundamentum, principaliter credere Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum esse naturaliter Deum: ita ut de natura Patris vere natum unigenitum Filium, et simul de Patre et Filio vere atque naturaliter procedentem credamus Spiritum sanctum: ipsamque sanctam Trinitatem esse unum solum, verum, æternum, atque incommutabilem Deum. Credere etiam congruit ad salutem, unam ex Trinitate personam, id est, Unigenitum Deum, pro nostra salute solum hominem factum: eundemque unum esse Deum verum, et hominem verum, secundum divinitatem unam naturam habentem cum Patre et Spiritu sancto; secundum humanitatem vero, animam Christi rationalem ejusdem naturæ esse cujus sunt animæ omnium hominum, et carnem Christi illius esse naturæ cujus est universorum qui de primo homine originem ducunt. Ergo nec animam Christi, nec carnem unius cum divinitate ejusdemque esse naturæ: quia secundum humanitatem vere ipse creatus est. Sed sicut divinitati ejus cum Patre et Spiritu sancto est divina natura communis; sic animæ ejus et corpori naturalis est communio cum animabus et corporibus nostris. Qui divinitate sua carnem atque animam credentium in se, et a peccati dominio, et ab æternæ mortis supplicio gratis eripuit auferendo peccatum.

2. Hac enim credulitate munitus, non oblivisceris divinam misericordiam die noctuque supplicare; obsecrans beatam spem omnium credentium in se, qui est Christus Dominus, ut hujus fidei veritatem firmiter teneas, inviolatamque custodias: quia Spiritus sanctus fidelibus se deprecantibus copiosum subministrat adjutorium, sicut propheta dicit, *Prope est Dominus omnibus invocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet, et preces eorum exaudiet, et salvos faciet eos. Custodit Dominus omnes diligentes se; et omnes peccatores disperdet* (Psal. cxliv, 18-20). Et iterum ipsi Deo dicit, *Ecce omnes qui se elongant a te, peribunt; perdidisti omnes qui fornicantur abs te; de se autem ait, Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam* (Psal. lxxii, 27, 28).

3. Adhære igitur Deo, fili charissime, et in ipso spem tuam toto corde, fide et charitate constitue. In militia sæculi exhibe regi terreno fidele servitium: quia hoc diligit Deus, hoc mandat Apostolus. In causa vero fidei, qua Christus nos redemit in sanguine suo, omnis de corde nostro timor abscedat. Illi animas nostras debemus, cujus sanguine redempti sumus. Illum debemus præ omnibus diligere, quem novimus nostrarum animarum clementissimum Redemptorem. Illius debemus timere præ omnibus æternam et veram potestatem, quem venturum speramus æquissimum judicem. Illius debemus promissa toto affectu cordis appetere, qui potest animæ et corpori donare vitam æternam. Illius debemus timere iracundiam, qui potest animam et corpus mittere in gehennam:

¹ Ita Corb. et antiquiores Mss. At Lov., *anathematizandus*.

(a) Hic opus desinit in Mss. Quæ subsequuntur, non sunt Fulgentii; et a melioris notæ manuscriptis, imo ab omnibus quos vidimus veteribus libris, absunt.

¹ Ad oram lib. Corb. additur Ms., *jejuniis, oratione, vel lacrymis*.

² Sic Mss. At editi, *non debere nisi*.

³ Sic Ms. Corb. At Lov., *triticum in horreum suum*.

in cuius iudicio sine acceptione personarum, sine ambitu potestatum æqualiter iudicabuntur domini et servi, reges et milites, divites et pauperes, humiles et sublimes. Ubi servus quisquis hic fidem Dei in veritate tenuerit, regno potietur æterno: dominus autem infidelis sempiterno exuret incendio. Ubi servorum dominorumque fidelium nec vita terminabitur, nec lætitia finietur: infidelium vero sive servorum sive dominorum, secundum sermonis prophetici veritatem, *Ignis eorum non exstinguetur, et vermis eorum non morietur (Isai. LXVI, 24)*; Ibunt enim in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.

4. Attendamus autem quos illic Salvator ituros esse prædixerit: nempe illos, quibus dicitur est: *Esurivi, et non dedistis mihi manducare: sitivi, et non dedistis mihi bibere: nudus fui, et non vestistis me: hospes, et non suscepistis me: infirmus, et in carcere, et non venistis ad me (Matth. xxv, 41-45)*. Quod si in ignem æternum digne mittetur, qui Christo in suis minimis esurienti panem non dederit; quid passurus est qui ipsum panem, qui de celo descendit, sibi per infidelitatis vitium adimit? Et si in flammis perennibus exuret; qui Christo in suis minimis sitiienti calicem aquæ frigidæ non tribuit; quid ille patietur, qui renatus ex aqua et Spiritu sancto, sanctum Ba-

ptisma in se iterare permittit, quod ad salutem semel et ad sacramentum sanctæ regenerationis accepit? Et si illum credimus perennibus subdendum esse tormentis, qui Christum in suis minimis peregrinum hospitio negligit charitate suscipere; quid passurum se putaverit, qui Dominum Christum de domo sui cordis excludens, et diabolum in se cæcâ prorsus infidelitate recipiens, de sancta Ecclesia, quæ est columna et firmamentum veritatis (*1 Tim. III, 15*), hæretica circumventus falsitate discesserit? Et si ille qui infirmos atque in carcere positos famulos Christi non visitat, igni deputatur sempiterno; quid illis retribuendum dicemus, qui Dei famulos, in quibus solam persequuntur fidei veritatem, aut squalore carcerum, aut exsiliorum deportatione violenter affligunt? Sed in his omnibus licet infideles sæviant, Deus tamen suis auxilium subministrat. Et dum inimici fidei aut callida quemque seductione, aut violenta compulsione cupiunt depravare, Christus qui est Virtus et Sapientia Dei, virtutem tribuit, ut mortiferæ suasionis promissa despiciant, et terroribus humanis robore divini timoris obsistant: tantum est ut voluntas non avertatur a Deo, et fidei præmiõ potiatur. Ipsa est enim cui aut pro infidelitate infligitur æterna pœna, aut servatæ fidei mercês erit sempiterna lætitia.

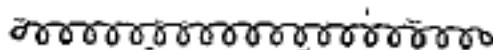
ADMONITIO

IN LIBRUM DE SPIRITU ET ANIMA.

Opus hoc, quemadmodum Erasmus probe iudicavit, huiusmodi est variae multæque lectionis, in quo non aliquid artis videas aut ingenii, sed quasi arenam sine calce, dicta tantum et collectanea ex diversis locis exscripta: ex Augustino scilicet, ex Gennadio, Boethio, Cassiodoro, Isidoro Hispalensi, Beda, Alcuino, Hugone Victorino, Bernardo, Isaaco Stellensi abbate, etc. Joannes Trithemius abbas recenset hunc librum in catalogo lucubrationum Hugonis a sancto Victore. Sub ejusdem nomine citat Vincentius Bellocensis in Speculo Naturali, lib. 23 et 25 passim, ac lib. 24, cap. 1, lib. 27, cap. 73. Præterea in Speculo Historiali, lib. 48, cap. 55, ubi opusculum istud stilum Augustini, cui a nonnullis tribuebatur, minime sapere observavit, videri sibi ait ex ejusdem libris excerptum, auctore, uti ferebatur, magistro Hugone Victorino. Inter opuscula demum Hugonis vulgata exhibetur, estque ibi liber de Anima secundus, ipsius nomine in Victorino Ms. prænotatus. Attamen excerpta quæ in eo plurima ex ipsius Hugonis libris occurrunt cum insigni sententiarum mutatione, auctorem operis quærere alium cogunt. Thomas Aquinas in quæst. unica de Anima, art. 12, ad 1, anonymo cuidam Cisterciensis ordinis illud adscribit. Hinc nos Alcherum esse suspicamur, cui familiari suo Isaac abbas Stellensis e Cisterciensi familia epistolam de Anima scripsit, rogatus nimirum ab Alchero, qui ipsum de hoc argumento disputantem in collatione audierat, ut se aliquid amplius de animæ essentia, et viribus edoceret. Enimvero in bibliothecæ Cisterciensis tomo 6, post prædictam epistolam proxime subjungitur liber iste de Spiritu et Anima cum hac inscriptione excusus: «Ejusdem B. Isaac abbatis de Stella, seu ut ipsi inscribere placuit, Alcheri de Anima liber.» Hujus nempe inscriptionis pars posterior vera, prior falsa merito videbitur: præsertim quia Epistola abbatis Isaac maximam partem libro huic a collectore inserta est. Alcherus porro Clarevallensis monachus apud Possevinum, in Isaac, fuisse legitur; vir discendi studiosus et in physica eminens, teste Isaaco in prædicta ad Alcherum epistola. Opus contulimus cum Mss. Romanis bibliothecæ Vaticanæ quatuor, cum uno ex abbatia S. Medardi Sussionensi, cum Victorino, Sorbonico et aliis.

DE SPIRITU ET ANIMA

LIBER UNUS.

PRÆFATIO. (a) Quoniam dictum est mihi ut me ipsum cognoscam, sustinere non possum ut me habeam incognitum. Magna namque est negligentia nescire quid illud sit, quo coelestia tam profunde cogitamus,

quo naturalia tam subtili indagatione investigamus, et de ipso quoque Creatore nostro tam sublimia scire desideramus. Non est res peregrina, nec longe quærenda: animus est quo ista sapimus. Sed semper no-

(a) De Quantitate Animæ, capp. 14, 28. Hic et in sequentibus capitibus ante ipsa capitula indicavimus libros ex quibus hauriuntur loca quæ totam aliquando capituli seriem conficiunt, aliquando vero propriis auctoris sententiis intermiscuntur.